DAVIDSFONDS
Cultuur beleef je samen

Wij maken Vlaanderen en Brussel

Het is de missie van Davidsfonds om in de 21ste eeuw, vertrekkend vanuit onze Vlaamse en christelijke wortels, de mensen in Vlaanderen en Brussel duurzaam samen te brengen rond onze Nederlandse taal, cultuur, kunst, geschiedenis en gedeeld erfgoed.

DAVIDSFONDS
cultuur beleef je samen

Deze Schatlas is
een ode aan wat was
en geeft goesting
om te omarmen
wat komt.

Want wij zijn
Davidsfonds.

Wij maken
Vlaanderen
en Brussel.

Deze Schatlas wordt gemaakt door:

.....

.....

.....

.....

.....

Davidsfonds staat al bijna 150 jaar sterk. Daar mogen we best trots op zijn. Sinds het ontstaan van onze cultuurorganisatie ondergingen de wereld en de maatschappij verschillende metamorfosen. Telkens heeft Davidsfonds de (veer)kracht gevonden om een relevant antwoord te bieden op de vragen van die tijd. Daar zijn we telkens opnieuw in geslaagd. In al die jaren, in soms turbulente tijden, is Davidsfonds altijd een warme, gastvrije thuis geweest. Een plek van verbinding. Dat komt omdat zoveel schouders de missie van Davidsfonds schragen. Brede en minder brede, maar altijd solidaire schouders. Als er één organisatie zijn kracht haalt uit haar leden, dan Davidsfonds wel.

Zonder Davidsfonds zagen Vlaanderen en Brussel er anders uit.

Een eerbiedwaardige verjaardag verdient het om gevierd te worden – en vieren kunnen we als de beste.
Ook al doet het goed terug te blikken op wat we de voorbije jaren samen hebben gerealiseerd, toch willen we deze feestelijke gelegenheid aangrijpen om samen te schrijven aan onze toekomst. Om samen de voedingsbodem te leggen voor een florerende organisatie en bloeiende gemeenschap voor onszelf en de aanstormende generaties.

Met de Schatlas voegen we meteen de daad bij het woord. Beter nog, **we geven jou het woord**.

Om je inspiratie te geven, laten we vijftien relevante stemmen aan het woord over **vijftien 'vensters'** – dimensies waarin Davidsfonds een wezenlijk verschil maakt. Je mag het roerend eens, maar ook grondig oneens zijn met de **vijftien visies**. Ook botsende gedachten kunnen de geest prikkelen.

De vijftien vensters van de Schatlas:

Wij maken van Vlaanderen en Brussel een

kritische...	**04**
leergierige...	**16**
gedeelde...	**26**
gewortelde...	**36**
gekoesterde...	**48**
hartverwarmende...	**60**
aanstekelijke...	**72**
ondernemende...	**84**
begeesterende...	**96**
inventieve...	**106**
genereuze...	**118**
uitbundige...	**130**
enthousiaste...	**142**
gastvrije...	**152**
toekomstgerichte...	**164**

...plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas.
Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis
van jouw afdeling,
mijmer over persoonlijke ervaringen,
deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie,
laat je fantasie de vrije teugel
en deel je wervelende gedachten.
Schrijf, knip, plak...

Wij maken van Vlaanderen & Brussel
een ***kritische*** plek

**Kritisch denken is essentieel voor een gezonde en bloeiende samenleving. Elk tijdsgewricht komt met zijn eigen uitdagingen. Daarvoor oplossingen vinden, houdt in dat we de feiten kennen en die van meningen en fictie kunnen onderscheiden.
Het houdt ook in dat we verschillende perspectieven kunnen overwegen door in dialoog te gaan en actief te luisteren. Kortom, kritisch denken is het fundament van maatschappelijke betrokkenheid en vooruitgang. Bovendien zijn kritische burgers, weerbare burgers die minder voor manipulatie vatbaar zijn.**

"Vooral de kunst om te luisteren naar mensen met wie je het oneens bent, maar die wel rationele argumenten hebben, is van belang"

Mia Doornaert

- Columniste en gewezen journaliste van *De Standaard*
- Gewezen voorzitster van Literatuur Vlaanderen
- Barones vanwege haar journalistieke verdiensten en haar internationale inzet voor gewetensvrijheid
- Begeleidster Davidsfonds Cultuurreizen

“Kritisch denken begint met kennis van zaken”

Of Vlaanderen een plek is waar kritisch denken naar waarde wordt geschat? “Aan hevige protestkreten ontbreekt het niet – de sociale media staan er bol van. Maar negativiteit is niet hetzelfde als een kritische instelling. Om echt kritisch te zijn, moet je weten waarover je praat. Dat vraagt een inspanning.” Als columniste en gewezen journaliste van *De Standaard* staat Mia Doornaert erom bekend geen blad voor de mond te nemen, maar je zal haar niet betrappen op vrijblijvende, inwisselbare meningen.

Wie binnenstapt, wordt meteen begroet door planken vol boeken. Wie had anders verwacht ten huize Doornaert? Wat ook opvalt: weinig titels ter hersenloze verstrooiing. “Goede literatuur zet aan tot nadenken”, steekt Mia Doornaert van wal. “Ik ben opgegroeid in een huis vol boeken, waaronder die van Davidsfonds. Daar zaten ook pareltjes van vulgariserende historische literatuur bij. Een geweldige bron van kennis. Indertijd stond dat bekend als ‘volksverheffing’, nu rolt men bij het horen van die term over de grond van het lachen. Geheel ten onrechte, want om eigen, doordachte ideeën te ontwikkelen, moet je jezelf ‘voeden’. Al te vaak verwart de buitenwereld kritisch denken met inhoudsloze kreten.”

Kuddegeest

Kritisch denken betekent ook onafhankelijk denken, wat niet altijd kan rekenen op applaus op alle banken. “Het is niet typisch Vlaams, maar typisch menselijk: de kuddegeest heerst overal. In de jaren tachtig kreeg ik het verwijt een ‘bougeoistrut’ te zijn omdat ik gekant was tegen seksuele relaties van volwassenen met kinderen. In diezelfde periode werd ik meewarig bekeken omdat ik zei dat van drugsgebruik enkel de drugshandelaar beter werd. In die sfeer van ‘vrijheid’ moest dat alles kunnen voor een bepaalde elite. Ook nu weer heerst een betweterige *pensée unique* over een rist onderwerpen.”

“Als wat ik zeg moedig is, betekent dat dan niet dat veel anderen laf zijn?”

Feiten kennen is de basis van degelijk denkwerk en zinvolle maatschappelijke dialogen. Meningen die gebaseerd zijn op kennis van zaken, mogen best met elkaar botsen – dat is zelfs een kenmerk van een gezonde democratie. “Mijn opinies gaan nogal eens in tegen de stroom van een huidige culturele elite. ‘U bent zo moedig’, krijg ik dan te horen. Dan denk ik: Is dat moedig? Ik kan in dit land zeggen wat ik wil. Ik loop niet het risico om – zoals zovelen in andere landen – in de gevangenis

te belanden, mishandeld en zelfs doodgemarteld te worden. Het enige wat ik riskeer, is een hoop dwaasheden op sociale media, maar die hoef ik niet te lezen. Als dat moed vergt, betekent dat volgens mij eerder dat veel mensen laf zijn."

Niet zwichten

"Als het al moedig is om tegen het woke-eenheidsdenken in te gaan... Ineens ben je transfoob als je nog over 'mannen' en 'vrouwen' durft te spreken. Tja, het is een wetenschappelijk evident feit dat de mensheid niet zou bestaan zonder mannen en vrouwen. Het eicelletje en het zaadcelletje, ik hoef er toch geen tekening bij te maken? Ik begrijp niet waar het gekrijs van een fractie van transvrouwen vandaan komt. Ik ga daar net zomin voor zwichten als voor het gescheld uit andere hoeken. Nog eens, wat is dat in vergelijking met de risico's die mensen lopen die een proteststem laten horen in China of Iran?"

Rechts en links

"Onderwijs als sociale gelijkmaker, dat is toch een progressief standpunt?"

Die atmosfeer van verwijtende vingertjes en verdachtmakingen is niet onschuldig, want ze ondergraaft een van de voorwaarden voor een constructief kritisch debat. "Er heerst een terreur van 'zogenaamd links'. Ik ben opgegroeid in een christendemocratisch gezin en beschouw mezelf als ouderwets links. Mijn grootvader Doornaert was Daensist en doordrongen van sociale rechtvaardigheid. Mijn vader was directeur van de gemeentelijke lagere centrumschool van mijn stad, Harelbeke. In diezelfde lijn van sociale emancipatie zag hij het onderwijs als corrector van de sociaal-culturele ongelijkheden bij geboorte. Arbeiderskinderen hadden net zo goed recht op een behoorlijke taal en onderwijs van kwaliteit. Onderwijs was essentieel als sociale gelijkmaker, om kinderen uit arme gezinnen zoveel mogelijk kansen te bieden. Dat is toch een progressief standpunt?"

"Zogenaamd links bestempelt kritiek op de islam meteen als islamofobie, wat overigens een absurde term is. **Vrije meningsuiting en gewetensvrijheid betekenen dat elke constructie van de menselijke geest, elke politieke ideologie, elke godsdienst, kritisch benaderd kan**

worden. Waarom zou dat plots niet mogen voor één religie? Ik heb genoeg in de moslimwereld gereisd om te weten hoe het aanvoelt een mens van tweede rang te zijn. Zeg eens eerlijk: wat betekent 'rechts' en 'links' in zo'n context?"

Taal en geschiedenis

Terwijl zij een rotsvast geloof in het emanciperend belang van onderwijs heeft, stelt Doornaert teleurgesteld vast dat daar het daar nu niet goed mee gaan, zoals ook de Pisa-cijfers getuigen. "De nadruk van de zogenaamde specialisten ging erop liggen dat het kind 'happy' was op school. Discipline en dril werden bijna een aanslag op het kinderzieltje. Maar dril behoort nu eenmaal tot opvoeding. Kindjes worden niet vanzelf zindelijk, dat vraagt dril. Kinderen leren niet vanzelf lezen, correct schrijven, rekenen. Een aantal zaken moeten er nu eenmaal ingeprent worden. Dat oefent tegelijk hun geheugen. Wat er in je kindertijd ingeheid wordt, dat vergeet je niet, of het

nu om de tafels van vermenigvuldiging of belangrijke data uit de geschiedenis gaat. Denk aan een kapstok met haakjes: hoe meer elementaire kennis kinderen krijgen in de lage school, hoe meer haakjes er aan de kapstok komen waaraan later kennis en inzichten kunnen worden opgehangen. Dril is iets heel anders dat straffen met de stok. Men is nu veel te snel bang om als ouderwets of autoritair bestempeld te worden."

Discipline

"'Als de kinderen maar 'gelukkig' zijn op school.' Maar wat is geluk: niets leren? Hoe wil je bijvoorbeeld dat leerlingen een kritische zin ontwikkelen als ze hun taal niet meer behoorlijk beheersen? Je hebt taal nodig om naar argumenten te luisteren, om ideeën te ontwikkelen, om tussen de regels te lezen... Dat gebeurt nu veel minder."

"Als men beweert dat de jeugd kritischer is, dan zie ik dat eigenlijk niet"

Ook geschiedenis heeft aan belang ingeboet in het curriculum, stelt Doornaert vast, "terwijl die cruciaal is om te begrijpen waar we vandaan komen. Als je nu hoort zeggen dat er geen vooruitgang is geboekt op het gebied van racisme, is dat klinkklare onzin. Natuurlijk is niet alles perfect, maar ga eens twintig of vijftig jaar terug in de tijd. Uiteraard hebben we stappen in de goede richting gezet. Nog eens, kritische zin is iets anders dan negativisme, dan 'niets geloven van wat je hoort'."

"Dooddoeners zoals alle politici bestempelen als leugenaars of zakkenvullers, dat heeft niets met kritische zin te maken. Die is het tegenstelde van demagogie. **Als men beweert dat 'de jeugd kritischer is', zie ik dat eigenlijk niet. Ze is wel luidruchtiger, maar ik hoor heel veel simplismen** die ze van TikTok en YouTube halen."

Rol van de media

Niet alleen van het onderwijs mogen we verwachten dat het de kritische geest aanscherpt, ook de media moeten hun rol spelen als 'venster op de wereld'. Nemen ze die rol voldoende ter harte? "Men heeft over het verdwijnen van de levensbeschouwelijke zuilen gejuicht, maar ik stel vast dat de kranten en media veel meer opiniërend geworden zijn. Ik heb sinds 1970 voor *De Standaard* gewerkt. Er was toen een hardnekkige karikatuur dat de redactie uit pijpen rokende oudere heren bestond. Ze was integendeel heel divers. Het was een huis met diverse opvattingen, wellicht het meest open van Vlaanderen. Bij de Volksgazet, de Vooruit en later De Morgen was er minder latitude."

"Het grote journalistieke motto van de krant was betrouwbaarheid. Hoofdredacteur Lode Bostoen zei: 'Ik het nieuws liever een dag later, als het maar juist is. Ons handelsmerk is betrouwbaarheid.' De digitale revolutie heeft natuurlijk veel veranderd. Informatie circuleert zo snel, er is minder tijd om rustig na te denken, te checken. Er is ook een andere evolutie. De kranten zijn zeer opiniërend geworden. Ze bedienen hun eigen publiek. Dat is een evolutie die bijvoorbeeld heel erg opvalt in *The Guardian* en *The New York Times*, die ik al vijftig jaar lees. Ze zijn geëvolueerd naar bijbels van wat nu woke heet. Dat verklaart waarom de New York Times zich destijds zo verkeek op de presidentiële kansen van Trump, wat zijn geloofwaardigheid een enorme knauw gaf. Hij paste gewoon niet in hun spectrum."

Kennis en emotie

"Kennis en rede moeten te veel de duimen leggen voor emotie. Of voor de 'ik voel me gekwetst'-attitude. Als we geen discussie meer kunnen voeren met tegenstrijdige stemmen, zijn we snel uitgepraat. Vooral de kunst om te luisteren naar mensen met wie je het oneens bent, maar die wel rationele argumenten hebben, is van belang. Dat scherpt je eigen ideeën aan en versterkt je eigen tegenargumenten of stelt ze bij. Zo komen we vooruit." Je kritische zin ontwikkelen is een gedeelde verantwoordelijkheid, stipt Doornaert aan.

Letterlijk dichter bij huis dan onderwijs en media is er de cruciale rol van ouders en het individuele gedrag. "Als kind ontwikkel je niet vanzelf een kritische geest, tenzij je eerst een aantal dingen leert. In ons gezin werd veel gepraat, wat leidde tot een goede taalvaardigheid. Naarmate je ouder wordt, leer je discussiëren met je ouders door relevante argumenten aan te halen. Kritisch en onafhankelijk leren denken, hangt van veel factoren af, maar in de eerste plaats van de opvoeders."

Lezen, lezen, lezen

De wereld begrijpen begint in de betere boekenkast. "Lezen, lezen, lezen", is het devies van Doornaert. Heelder planken geschiedenisboeken zijn stille getuigen van haar honger naar kennis. "Je moet wel vaststellen dat lezen nog altijd de bezigheid blijft van een minderheid. De meeste mensen – en dat is geen verwijt, maar een vaststelling – zijn bezig met hun leven, hun job, hun ge-

zin, hun hobby. Ze weten heel veel over hun werk, hun onderneming, maar ik kijk er altijd van op hoe weinig ze daarbuiten weten. In het beste geval lezen ze een krant, ze volgen de titels van het nieuw op nieuwssites, maar daarmee surfen ze alleen maar op het schuim van de golven."

Historisch besef

"Of je het nu wil of niet, Europa is doordrenkt van het christelijke gedachtegoed"

"Idem dito met de kennis van het verleden. Wie de geschiedenis niet kent, begrijpt de huidige evoluties niet'. Wie wel historisch besef heeft, kijkt niet verrast naar figuren als Poetin of de situatie in het Midden-Oosten. We zijn niet op een leeg blad begonnen; er zijn oude culturen. Europa, of je het nu wilt of niet, is onder meer doordrenkt van het christelijke gedachtegoed. De islam heeft een heel andere denkwereld. Integratieproblemen komen ook voort uit de mentale luiheid van het ontvangende land. We waren 'zó fantastisch dat iedereen die hier aankomt zoals wij zal willen leven'. Quod non. Op andere continenten zijn mensen gevormd door andere religies, tradities, talen en media. Ze denken op een andere manier."

Andere culturen kunnen misschien wel verrijken omdat ze andere perspectieven aandragen, maar lang niet op alle gebied. "Ik zie niet in hoe ik een bron van verrijking zou vinden in een traditie – ik noem het bewust geen cultuur – die vrouwen als tweederangsburgers beschouwt. Ik schaam me niet te zeggen dat een samenleving die vrouwen niet verminkt, niet verplicht zich te bedekken en niet discrimineert in mijn ogen superieur is."

Kritisch Vlaanderen?

"Het besef dat niemand een eiland is. Dat is van een onschatbare waarde"

Lopen Vlamingen door de bank genomen liever in de pas dan dat ze tegen de stroom ingaan? "Soms lijken we heel volgzaam. Er is een grotere schrik om boven het maaiveld uit te steken dan bijvoorbeeld bij onze noorderburen. Nederlanders zijn taalvaardiger en zullen zich gemakkelijker uiten. Natuurlijk zijn er Vlamingen geweest die kritisch waren en vooropliepen in sociale bevrijdingsbewegingen, het feminisme. Die kritische Vlamingen zijn er trouwens nog. En bovendien: je hoeft niet altijd over alles een oordeel te hebben."

"Cultuurorganisaties zoals Davidsfonds spelen ontegensprekelijk een positieve rol om van Vlaanderen een kritische plek te maken. Door kennis te delen, het belang van de eigen wortels en geschiedenis te onderstrepen, maar ook door het samenhorigheidsgevoel te stimuleren. **Dat is iets wat me telkens opvalt als begeleidster van Davidsfonds Cultuurreizen: de beminnelijkheid en luisterbereidheid van de deelnemers. Het besef dat niemand een eiland is. Dat is van een onschatbare waarde.**"

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***kritische*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak…

Ben je het eens met de uitspraken van Mia? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Feiten kennen is de basis van degelijk denkwerk en zinvolle maatschappelijke dialogen. Meningen die gebaseerd zijn op kennis van zaken, mogen best met elkaar botsen – dat is zelfs een kenmerk van een gezonde democratie."

"De atmosfeer van verwijtende vingertjes en verdachtmakingen is niet onschuldig, want ze ondergraaft een van de voorwaarden voor een constructief kritisch debat."

"De wereld begrijpen, begint in de betere boekenkast."

"Vrije meningsuiting en gewetensvrijheid betekenen dat elke constructie van de menselijke geest, elke politieke ideologie, elke godsdienst, kritisch benaderd kan worden. Waarom zou dat plots niet mogen voor één religie?"

“‘Als de kinderen maar ‘gelukkig’ zijn op school.’ Maar wat is geluk: niets leren? Hoe wil je bijvoorbeeld dat leerlingen een kritische zin ontwikkelen als ze hun taal niet meer behoorlijk beheersen?”

“Als men beweert dat ‘de jeugd kritischer is’, zie ik dat eigenlijk niet. Ze is wel luidruchtiger, maar ik hoor heel veel simplismen.”

“Kennis en rede moeten te veel de duimen leggen voor emotie. Of voor de ‘ik voel me gekwetst’-attitude. Als we geen discussie meer kunnen voeren met tegenstrijdige stemmen, zijn we snel uitgepraat.”

“Dat is iets wat me telkens opvalt als begeleidster van Davidsfonds Cultuurreizen: de beminnelijkheid en luisterbereidheid van de deelnemers. Het besef dat niemand een eiland is. Dat is van een onschatbare waarde.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel
een ***leergierige*** plek

Nieuwsgierigheid (de gezonde vorm van curiositeit) en leergierigheid gaan hand in hand. Nieuwe kennis, vaardigheden of ervaringen willen opdoen, motiveert om over tal van onderwerpen te willen leren en spoort aan tot een actieve zoektocht naar informatie. Wie leergierig is, heeft vaak een open geest en is bereid te luisteren, vragen te stellen en nieuwe ideeën te verkennen. Op het willen leren en bijleren, staat geen leeftijd. Het is een attitude, een levenshouding. Wie leergierig is, die groeit, zowel op persoonlijk als professioneel vlak. Daarnaast draagt het ook bij tot meer veerkracht, positivisme en probleemoplossend vermogen in een samenleving vol complexe uitdagingen.

"Informatica was voor onze generatie babyboomers een grote onbekende"

Martine Tempels

- Gewezen Executive Vice President bij Telenet
- ICT Woman of the Year in 2012
- Gewezen voorzitter van STEM-platform (STEM staat voor 'Science, Technology, Engineering, Mathematics; exacte wetenschappen, techniek, technologie en wiskunde)
- Voorzitter van CoderDojo België, een vzw die gratis workshops computercodering aanbiedt aan jongeren van 7 tot 18 jaar
- Lid van de raad van bestuur bij In The Pocket
- Lid van de raad van bestuur bij Melita

“Leergierigheid is de motor van innovatie”

“Ik ben ervan overtuigd dat we in Vlaanderen leergierigheid koesteren. Maar hoe je die positieve attitude best prikkelt, schuift in de tijd”, zegt Martine Tempels. In de technologiewereld klinkt haar naam als een klok, wat geen evidentie is want “informatica was voor onze generatie babyboomers een grote onbekende.” Wat zij en haar leeftijdgenoten wél hadden, was “de overtuiging dat we de wereld konden veranderen. Jongeren van nu gaan veel meer gebukt onder een algemeen gevoel van onbehagen en onmacht. Dat fnuikt weetgierigheid, want er is geen sterkere ambitie om iets te willen weten dan het idee dat je met die kennis het verschil kan maken.”

Martine Tempels’ loopbaal is een schoolvoorbeeld van de wijze waarop leergierigheid – in al haar grilligheid – een professioneel levenspad kan boetseren. “Was ik niet zo weetgraag geweest, dan was ik nooit geworden wie ik nu ben”, klinkt het filosofisch. “In het middelbaar lag de klemtoon op wiskunde, waardoor ik met de arrogantie die een achttienjarige typeert, dacht dat ik alles wel wist over mathematiek en wetenschap. Puur uit nieuwsgierigheid en omdat de vakken op het curriculum zo mysterieus klonken, koos ik voor een universitaire studie moraalfilosofie. Dat viel tegen in de zin dat het een ontzettend moeilijke kluif bleek te zijn omdat de studie niet echt in lijn lag met ‘mijn brein’. (*De kortste afstand tussen twee punten is een rechte, dat is helder en onbetwistbaar. In filosofie is niets helder.*) Langs de andere kant **verrijk je jezelf het meest door dingen te doen die buiten je comfortzone liggen**. Nadien studeerde ik bedrijfskunde en kwam ik uiteindelijk terecht in de informaticawereld. Op het eerste gezicht ook weer om de ‘verkeerde’ reden: ze boden een jaar opleiding in het buitenland aan. Dàt was mijn motivatie.”

“Het is door leergierigheid en te proeven dat je vindt waar je passie ligt”

Maatschappelijke relevantie

Ze voelde zich er meteen als een vis in het water. Omdat de job aansloot bij haar passie. “Dankzij mijn leergierigheid en door mij niet te laten begrenzen in waarheen mijn curiositeit mij leidde, heb ik mijn passie ontdekt. We spreken vaak in één zin over ‘talent’ en ‘passie’, maar het is geen evidentie om de twee te laten samenvallen. Talent is wat je goed doet, maar wat je goed kan, laat je voor de rest misschien wel ijskoud. Of omgekeerd. Ik heb

drie jaar op de muziekschool gezeten met nul muzikaal gehoor. Ik wilde koste wat het kost leren zingen, maar zal het helaas nooit kunnen. Veel passie, weinig talent. Maar verloren tijd zijn die ontdekkingstochten nooit, want het is maar door leergierigheid en door te proeven dat je vindt waar je passie ligt."

"Zeker in de technologiesector geldt: als je niet leergierig bent en openstaat voor andere, nieuwe zaken, dan ben je in twee jaar tijd verouderd. In die zin heb ik heel veel gehad aan mijn opleiding filosofie. Technologie heb ik immers nooit gezien als een doelstelling op zich, maar altijd als een middel om ergens een verschil te maken. Daar zit de maatschappelijke relevantie."

Impact van onbehagen

Het verschil willen en kunnen maken, is een motivatie die vaak onderbelicht blijft als het gaat over leergierigheid. "**Om leergierig op de wereld af te stappen, helpt het als je er op een of andere manier van overtuigd bent dat je die wereld ook kan veranderen. Dat gevoel hadden wij destijds als babyboomers onmiskenbaar. De jongeren van nu vind ik over het algemeen weinig hoopvol. Ze voelen zich onmachtig tegenover de grote uitdagingen van de nabije toekomst**. In hun ogen is de wereld naar de verdoemenis: het klimaat is niet meer te redden, ze gaan nooit voldoende verdienen en veel te lang moeten werken, geopolitiek ziet het er ook niet roosskleurig uit... Dat ze onder zoveel negativiteit gebukt gaan, vind ik toch wel fel. Hun algemeen gevoel van onbehagen fnuikt zonder meer hun leergierigheid."

Innovatie om goed te doen

Met een hartverwarmende anekdote illustreert Tempels hoe de wil om een spreekwoordelijke steen in de rivier te verleggen een krachtige drijfveer is om leergierig in het leven te staan.

"Wil je meer meisjes lokken naar innovatieve en technologische sectoren, toon dan hoe hun onderzoek en inspanningen een maatschappelijk effect hebben"

"Ooit vroeg ik een briljante jongedame die een toestel had ontwikkeld voor vroegtijdige opsporing van kanker – een prachtig product – of ze kon komen spreken over haar passie voor STEM. Haar antwoord sloeg me enigszins uit mijn lood: 'Ik heb helemaal geen passie voor STEM. Wel heb ik twee grootouders verloren aan kanker.' Haar motivatie was dus niet innovatie als doel, maar als middel om goed te doen. Zonder al te veel te willen veralgemenen, is wetenschap voor meisjes meer dan voor jongens een manier om een maatschappelijke impact te maken. Wil je meer meisjes lokken naar innovatieve en technologische sectoren, toon dan hoe hun onderzoek en inspanningen een maatschappelijk effect hebben. Jongens zijn soms al tevreden als ze iets uit elkaar kunnen halen of in elkaar kunnen steken."

Wil om te veranderen

Dat het onderwijs hét vliegwiel is van een leergierige houding, is een open deur vanjewelste. Aan kritiek op de (vermeend ondermaatse) kwaliteit is er geen gebrek. Martine Tempels zoekt het niet in de extremen: "Ik ben ervan overtuigd dat we in Vlaanderen het belang van leergierigheid koesteren. Wel worstelen we met de methode waarmee we de goesting om te willen wéten, willen prikkelen. **Er is in ons onderwijs een enorme wil om te veranderen, maar de huidige leermethoden verschillen niet zo heel veel met die van vroeger. Het komt nog steeds neer op klassikaal materie leren en toepassen. Terwijl de wereld lang niet meer dezelfde is**: smartphones, computers, tablets, social media… leiden voortdurend af. Het concentratievermogen vaart daar niet wel bij. Wie wil leren, heeft het veel moeilijker om bij de stof te blijven."

"Wie leert, stelt zichzelf open voor de wereld. Denkt kritisch na"

"De praktijk wijst uit dat het helpt om in tegenstelling tot vroeger niet te vertrekken vanuit de theorie, maar vanuit een probleemstelling. Leg hun een probleem uit en geef aan hoe ze het stapsgewijs kunnen oplossen, dat motiveert hen om de onderbouw te leren. Zelf was ik goed in wiskunde, maar ik heb met dat talent nooit iets gedaan omdat men er nooit in geslaagd is om te tonen wat wiskunde kan betekenen. Voor mij was wiskunde zoals kruiswoordraadsels oplossen: plezant, maar ook niets meer dan dat. De relevantie bleef verborgen."

Open voor de wereld

Davidsfonds en Davidsfonds Academie dragen leergierigheid en kennis delen van oudsher hoog in het vaandel. "Een geweldig engagement", vindt Tempels. "**Wie leert, stelt zichzelf per definitie open voor de wereld. Denkt kritisch na. Iets wat we meer dan nodig hebben in tijden van polarisering. Op dat leren staat geen leeftijd**, al merk ik zelf aan den lijve dat het er met de jaren niet eenvoudiger op wordt om te onthouden. Vroeger ging dat allemaal vanzelf, maar het brein verandert. Maar dat is vooral geen reden om te blijven investeren in het leren van nieuwe dingen. Want wat is er nu plezanter?"

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***leergierige*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Martine? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Verrijk je jezelf het meeste door dingen te doen die buiten je comfortzone liggen?"

"Er is in ons onderwijs een enorme wil om te veranderen, maar de huidige leermethoden verschillen niet zo heel veel met die van vroeger. Het komt nog steeds neer op klassikaal materie leren en toepassen. Terwijl de wereld lang niet meer dezelfde is."

"Om leergierig op de wereld af te stappen, helpt het als je er op een of andere manier van overtuigd bent dat je die wereld ook kan veranderen. Dat gevoel hadden wij destijds als babyboomers onmiskenbaar. De jongeren van nu vind ik over het algemeen weinig hoopvol. Ze voelen zich onmachtig tegenover de grote uitdagingen van de nabije toekomst."

"Wie leert, stelt zichzelf per definitie open voor de wereld. Denkt kritisch na. Iets wat we meer dan nodig hebben in tijden van polarisering. Op dat leren staat geen leeftijd."

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gedeelde*** plek

De multiculturele maatschappij waarin we vandaag leven wordt gekenmerkt door een veelheid aan achtergronden, etniciteiten, talen en religies. Meer dan ooit komen we in contact met andere culturen en worden we blootgesteld aan andere gebruiken, visies en gewoonten. Dat geeft kansen om te leren van elkaar en onszelf te verrijken, wat dan weer aanleiding geeft tot de vorming van een gedeelde identiteit. Die laat ons toe om ons verbonden te voelen met onze medemens en kan tolerantie en respect naar elkaar toe vergroten. Toch zijn we vaak meer gericht op het beschermen van onze vertrouwde manier van leven in plaats van in te zetten op die gedeelde identiteit. Dat komt onder andere tot uiting in de ruimtelijke ordening in Vlaanderen, zoals Leo Van Broeck erkent.

"Een dwangbuis geeft altijd minder bewegingsvrijheid dan leren dansen"

Leo Van Broeck

- Ingenieur-architect
- Voormalig Vlaams Bouwmeester
- Raad van Bestuur Zoniënwoud
- Voorzitter Expertencomité Klimaat van het Brussels Gewest

“Een cultuurorganisatie moet een surfplank zijn”

In Vlaanderen wonen zo’n 6,6 miljoen mensen op 13.625 vierkante kilometer. De plaats is beperkt. Hoe we die delen en hoe we die inrichten bepaalt ons welzijn, onze welvaart, onze toekomst. Architect Leo Van Broeck beschouwt de symbiose tussen ruimtelijke ordening en cultuur en de rol die Davidsfonds kan spelen om onze gedeelde plek zo optimaal mogelijk te benutten. “Laat Vlaanderen verwilderen.”

Op de de Meeûssquare in Elsene staat één van de oudste woontorens van Brussel, ontworpen in 1930 en gebouwd tussen 1935 en 1938. Sinds 1996 is het beschermd als monument. Het appartement op de bovenste, veertiende verdieping biedt een adembenemend uitzicht over de stad. Vanop die hoogte ligt de wereld letterlijk aan je voeten. Bij helder weer en met een verrekijker zie je zelfs de Boerentoren liggen. “Deze plek vertegenwoordigt heel wat van de ideeën die ik als architect altijd verdedigd heb: groepswoningbouw, een hoge bevolkingsdichtheid, nabij openbaar vervoer, gemeenschappelijke voorzieningen en groen, oude gebouwen zo lang mogelijk blijven gebruiken...”, vertelt Leo Van Broeck.

Culturele diepvriezer

De bovenste verdieping hier is voor Van Broeck daarom de ideale plek om met wijde blik orde te scheppen in het gekrioel daar beneden, daar waar mensen samenleven en een beperkte oppervlakte met elkaar delen. “Brussel is de hoofdstad van België en de tweede meest diverse plek ter wereld. Twee op de drie inwoners is in eerste of tweede generatie niet van Belgische origine. De grootste groepen inwijkelingen zijn Fransen en Roemenen, daarna volgen zowat alle lidstaten van Europa. Wat delen we nog met die mensen? **Ik geloof dat de plek waar je verblijft het belangrijkste is dat we vandaag nog delen met anderen. En die plek bepaalt je identiteit**. Ik ben geboren in Antwerpen, na mijn studies blijven plakken in Leuven en intussen woon ik twintig jaar in Brussel. Ben ik Antwerpenaar? Ben ik Leuvenaar? Ben ik Vlaming of Belg? Mijn identiteit heeft niks te maken met waar ik geboren ben, ze heeft te maken met waar ik me thuis voel”, daarmee onderschrijft Van Broeck de keuze van Davidsfonds voor het jaarthema ‘Trots in Vlaanderen.’

“Die ‘in Vlaanderen’ vind ik zeer interessant, veel beter dan ‘op Vlaanderen’, bijvoorbeeld. Want onze gedeelde identiteit zit niet in taal of in gebouwen. De kathedraal van Brussel heeft in een gelaïciseerde maatschappij haar identiteit verloren, maar haar uitzicht is niet veranderd. Dus zeg me niet dat de identiteit van een stad in haar gevels zit. Waarin dan wel? In de gedeelde gedachten, dromen, nood aan liefde, veiligheid, opvoeding en kansen van de mensen die er wonen. En die **identiteit verandert constant. Je kan een identiteit niet bewaren. Als je dat probeert, maak je een culturele diepvriezer**. In architecturale termen beland je dan in Disneylands zoals Brugge en Venetië waar toerisme alles overneemt en

je in een bordkartonnen namaakverleden terechtkomt. In menselijke termen herleid je je eigen definitie tot de witte krijtlijn die het parket rond een lijk op straat tekent. Als je identiteit niet meer verandert, ben je vermoedelijk net overleden. Een dynamisch concept over wat we delen, is een dynamisch concept over wat we zijn. We delen ontmoeting tussen veranderende mensen in een veranderende wereld."

Wat we delen is een humus

Dat is altijd al zo geweest, en dat zal altijd zo blijven, stelt Van Broeck. "Nadat de mens is ontstaan, zijn we geleidelijk aan over de aarde uitgezwermd en mekaar een paar 10.000 jaar niet meer tegengekomen. In de tussentijd hebben we allemaal aparte stammen en culturen gevormd. Vervolgens hebben we grotere groepen en politieke structuren opgericht. De Babyloniërs, Assyriërs, Mongolen... Rond 25.000 voor Christus bestonden er meer verschillende talen en culturen dan ooit, en die zijn toen al beginnen assimileren. Via de Grieken en de Romeinen zijn we bij de tegenwoordige tijd aanbeland."

"Vandaag blijven er nog minder dan 5.000 talen over en elke veertien dagen verdwijnt er een taal. Als we dat extrapoleren naar de toekomst blijven er over 300 jaar nog vijf wereldtalen over, waarvan we weten dat die nog niet bestaan. Begrijp jij het Nederlands van 300 jaar geleden? Talen en culturen besmetten elkaar permanent. Vlaanderen is Habsburgs geweest, hier hebben Vikings gezeten, we zijn overheerst door Spanjaarden en Protestantse Nederlanders. Ons buskruit en kompas komen van Chinezen, ons bankensysteem is Fenicisch, ons alfabet Indo-Europees, onze cijfers Arabisch. **De Vlaamse identiteit is een lasagne. De rijkdom en veelzijdigheid van al die lagen is de humus van deze streek. Dat is wat we delen. Culturele assimilatie is de motor die de mensheid altijd heeft doen evolueren richting vooruitgang, richting beter, interessanter, rijker, betekenisvoller**. Verzet is zinloos."

Koesteren én heruitvinden

Ook ons materieel erfgoed ondergaat die constante verandering. "Elk gebouw is een proces. De dag dat een gebouw niet meer verandert, is het dood. Soms kan dat. De piramides van Egypte moet je niet herbestemmen als supermarkt. De unieke, geklasseerde topstukken zijn museumstukken, die moeten niet noodzakelijk geactiveerd worden. Maar alles wat niet zo uniek is dat er maar één exemplaar van bestaat op onze planeet, verdient het om te blijven leven en gebruikt te worden. We hebben te veel beschermd. Door zo veel te klasseren heeft onze definitie van erfgoed z'n waarde verloren."

"Het Justitiepaleis van Brussel, bijvoorbeeld, als men daar niet meer wilt pleiten: geef het terug aan het volk, maak er een multifunctioneel centrum van. Met een schietbaan voor de politie in de kelder, een concertruimte op het gelijkvloers en klaslokalen op de verdiepingen. Ik zeg maar iets. Een erfgoedbeleid moet een beleid zijn naar verbetering vanuit een open, genereuze, communicatieve houding. Want verandering is geen garantie op verbetering. Je kan een gebouw van rode pluche op de Grote Markt van Brussel op voorhand niet uitsluiten, maar de kans dat het een verbetering is, is wel heel klein. Ik vind erfgoed een mooie metafoor voor Davidsfonds: als 150-jarig gebouw, hoe staat het met de fundamenten? Welke stukken moeten we koesteren, welke heruitvinden? En welke functie heeft het vandaag nog?"

"Verandering is geen garantie op verbetering"

Delen vermenigvuldigt

Een verstandige poortwachter voor die culturele assimilatie, zou een antwoord op die vragen kunnen zijn. Want we moeten niet alles klakkeloos overnemen. We moeten kritisch durven te zijn over wat we delen, van welke cultuur het ook komt, zegt Van Broeck. "Het is niet omdat iets een traditie is, dat het goed is. Vroeger verbrandden we heksen in naam van het katholicisme. In sommige landen worden nog steeds vrouwen besneden... Vandaag wordt cultuurkritiek onmiddellijk een rel over racisme, anti-semitisme, anti-dit en anti-dat. Het is een grendel op het bespreekbaar maken van en omgaan met elkaars verschillen op een constructieve manier. Het verhindert dat we leren om beter met mekaar samen te leven, om onze plek beter met elkaar te delen. Of we door die constante culturele assimilatie niet tot eenheidsworst evolueren? Integendeel, de veelheid neemt net toe. Wat je deelt, vermenigvuldigt. We gooien niet alles in een mixer, een fusie creëert nieuwe elementen. We spreken misschien minder talen, maar delen complexere begrippen, meer culturele visies, we luisteren naar meer soorten muziek, we eten gevarieerder... Je kan er in de huidige globale context niet onderuit, **de culturele assimilatie gaat sneller dan ooit. Het is een tsunami waartegen zandzakken niet helpen, je moet een surfplank kopen en van de golven genieten. Dan is het pure rijkdom. En een organisatie als Davidsfonds kan volgens mij de ideale surfplank worden."**

Collectieve living

De enige constante te midden van al die golven is de veranderende plek, waar we soms kort, soms lang verblijven. We delen Vlaanderen enkel en alleen omdat we er allemaal zijn. “Maar ik vind dat we niet genoeg delen, dat we niet genoeg samen zijn. Zestig procent van de Vlamingen woont niet in een gemeenschap, in een dorp of een stad. Was dat wel het geval, dan hadden we geen problemen met De Lijn. Nee, de Vlaming woont achter een haag, in een verkavelingsvilla met een trampoline in de hof, in een straat waar zelfs geen buurtcafé meer is. De Vlaamse ruimtelijke ordening is niet echt gemeenschapsbevorderend. Het is de tegenstelling van gedeeld. Het is een vorm van individualisme die een groot deel van onze maatschappij vandaag kenmerkt. Dat antropocentrisme impliceert een gebrek aan ruimtelijke nederigheid. Als iedereen op aarde leeft zoals een Vlaming, hebben we vier planeten nodig. We hebben onze openbare ruimte te zeer ingenomen door in het verleden zo te gaan wonen.” Van Broeck bouwt zijn punt zorgvuldig op. Hoe we onze plek dan wel moeten delen?

“Als je identiteit niet meer verandert, ben je vermoedelijk net overleden”

“We moeten een stuk van onze landbouw en openbare ruimte loslaten, terug afstaan aan de planeet en de natuur haar gang laten gaan. Mensen die nog in *the middle of nowhere* wonen, moeten we het recht geven om hun villa af te breken en in een stad herop te bouwen. In elke stad moeten we elke woonwens aanbieden, het liefst betaalbaar. En het dienblad waarop die formule wordt opgediend, is de publieke ruimte. Die moet dan wel kwalitatief omhoog. Hoe? Vergroen de stad, vergroen de straten, verwilder Vlaanderen. Groene straten onder een koel bladerdek, grachten vol riet. En reigers. De buitenruimte moet de collectieve living van de stad worden, vol natuur en – heel belangrijk – cultuur. Concerten, openluchtterrassen, conferences, kunst… Mensen troepen daar ongedwongen rond samen, het is een reden om te delen. Op die manier creëer je interactieve, vriendelijke plekken op menselijke schaal. Het zijn kansen om naar mekaar te luisteren, elkaar te leren kennen in een interculturele, brede gemeenschap en nieuwe dingen te omarmen. Alles waar je ‘ja’ tegen zegt, maakt meer kans op succes, op feest, dan alles waartegen je je verzet. Een dwangbuis geeft altijd minder bewegingsvrijheid dan leren dansen.”

“De Vlaamse identiteit is een lasagne. De rijkdom en veelzijdigheid van al die lagen is de humus van deze streek”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gedeelde*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Leo? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Ik geloof dat de plek waar je verblijft het belangrijkste is dat we vandaag nog delen met anderen. En die plek bepaalt je identiteit."

"Identiteit verandert constant. Je kan een identiteit niet bewaren. Als je dat probeert, maak je een culturele diepvriezer."

"De Vlaamse identiteit is een lasagne. De rijkdom en veelzijdigheid van al die lagen is de humus van deze streek. Dat is wat we delen. Culturele assimilatie is de motor die de mensheid altijd heeft doen evolueren richting vooruitgang, richting beter, interessanter, rijker, betekenisvoller."

"De culturele assimilatie gaat sneller dan ooit. Het is een tsunami waartegen zandzakken niet helpen, je moet een surfplank kopen en van de golven genieten. Dan is het pure rijkdom. En een organisatie als Davidsfonds kan volgens mij de ideale surfplank worden."

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gewortelde*** plek

In onze continu evoluerende maatschappij blijkt het soms een uitdaging te zijn om onze culturele wortels te waarborgen. Toch is verbondenheid met onze culturele tradities, normen en waarden belangrijk. Het kan een gevoel van consistentie en veiligheid bieden in een steeds complexere wereld wereld en we kunnen beter begrijpen waar we vandaan komen. De eigen cultuur koesteren kan daarnaast de interesse in andere culturen aanwakkeren, wat dan weer bijdraagt tot meer tolerantie en respect.

"Het cocreatieve, participatieve proces is belangrijker dan de parade zelf"

Leen De Spiegelaere

- Algemeen Coördinator vzw Zinneke, organisatie achter de Zinneke Parade
- Voormalig directeur productiehuis MetX
- Voormalig coördinator Brussels Kunstoverleg

Hoe Brussel een identiteit vond in een nieuwe traditie

“De Zinneke Parade heeft iets wakker gemaakt”

Hoe verbind je mensen van verschillende culturen in een superdiverse samenleving? Waaruit bestaat een gemeenschappelijke identiteit? En vanuit welke wortels kan een gemeenschap groeien? Hedendaagse vraagstukken eigen aan een veranderende samenleving die elke Vlaamse ledenorganisatie zichzelf moet stellen. Brussel kreeg die vragen in 2000 al op haar bord. Toen al was onze hoofdstad superdivers, zoekende naar een gemeenschappelijke identiteit om haar inwoners te verbinden met het oog op een harmonieuze toekomst. De Zinneke Parade maakt het waar, met als kloppend hart een bloeiende cultuurorganisatie. “Brussel is een maatschappelijk-cultureel laboratorium voor de toekomst”, zegt Leen De Spiegelaere, Algemeen Coördinator van vzw Zinneke.

Brussel: 19 gemeenten, 1,2 miljoen inwoners, 166 nationaliteiten. Ons Hoofdstedelijk Gewest huisvest een smeltkroes aan identiteiten, culturen en talen. Superdiversiteit heet zoiets. Ook in Vlaanderen neemt de diversiteit steeds meer toe, Brussel biedt cultureel een venster op de toekomst. Verenigingen die hun werking duurzaam willen inrichten, nemen daarom het best eens een kijkje. Naar het Masuiplein, bijvoorbeeld, de uitvalsbasis van de Zinneke Parade. Sinds 2013 is vzw Zinneke hier gevestigd in de voormalige Drukkerij van Belastingzegels. Brussels en Europees geld toverden de 4.000 vierkante meter verloedering om tot Atelier MaZui, een combinatie van kantoren, praktische ateliers en loodsen. Hier bouwt Zinneke aan een gemeenschappelijke toekomst en identiteit voor Brussel, gestoeld op een nieuwe culturele traditie.

Laboratorium voor de toekomst

Sinds Brussel in 2000 tot Cultuurhoofdstad van Europa werd uitgeroepen, trekt de Zinneke Parade tweejaarlijks door de straten. Telkens brengt de 1.700-koppige folkloristische stoet in de lente een 70.000-tal Brusselaars van alle pluimage op de been. De Zinneke Parade ontstond als een eenmalig initiatief vanuit de vaststelling dat in de stad enorm veel verschillende mensen wonen met evenveel verschillende achtergronden, maar zonder gemeenschappelijke toekomst. In die tijd stonden de cultuurgemeenschappen met de ruggen tegen elkaar en waren de gemeenten sociaaleconomisch sterk gesegregeerd. De oproep om een oplossing werd door Zinneke vzw beantwoord met het idee om de culturele instellingen te decentraliseren en een folkloristisch volksfeest in de publieke ruimte te organiseren, waarbij een symbolische

brug werd gebouwd tussen de negentien gemeenten en het stadscentrum. De kernwaarden van het hele project: ontmoeting, participatie, co-creatie, verbinding en cultuur. “Brussel is een laboratorium voor de toekomst van Europa. Door alle migratievormen ontstaan er onvermijdelijk gemeenschappen die meer dan ooit een samenraapsel van verschillende mensen zijn. **De culturele diversiteit die in 2000 al aanwezig was, is vandaag nog vertienvoudigd. Het vraagstuk hoe je in zo’n gemeenschap dan toch eenheid en een gemeenschappelijke identiteit vindt, is een nieuwe uitdaging voor onze samenleving”**, vertelt De Spiegelaere. “We moeten de publieke ruimte invullen en ten dienste stellen van alle mensen. Hoe doen we dat? Hoe zorgen we dat iedereen z’n plek vindt? Vanaf de eerste editie heeft de Zinneke Parade daar een succesvol antwoord op geboden. We tonen dat totaal verschillende mensen perfect kunnen samenwerken en meer gemeenschappelijk hebben dan ze denken. We hebben iets wakker gemaakt, ook bij de overheden.”

Gevoelige snaar

Het kunstmatig in het leven geroepen, maar organisch gegroeide volksfeest raakt nog elke keer een gevoelige snaar: het schept een gevoel van samenhorigheid en creëert een gemeenschappelijke identiteit in een sociaal-cultureel sterk gefragmenteerde grootstad. “In een culturele mengelmoes neemt de hybriditeit onvermijdelijk toe. Mensen vinden minder en minder kapstokken, minder identitaire houvast in hun wortels. Elke referentie naar een culturele identiteit vervaagt. Volgens ons zal de plaats waar je woont, die lokale verankering, in de toekomst meer en meer een verbindende factor worden. Met de Zinneke Parade creëren we daarom een gemeenschappelijke kapstok voor Brussel waarbinnen we alle cultuurgemeenschappen verenigen, en ze tegelijkertijd elk apart een plek geven. De inhoud van de stoet wordt bepaald door de inspiratie van de deelnemers, van wat zij meebrengen. We benutten ieders traditie, ieders achtergrond om gezamenlijk iets nieuws te creëren, dat in de parade samenkomt tot een geheel. **Die zoektocht naar gemeenschap in de versnippering van folklore, dat is de nieuwe traditie. Dat is dat Brusselse – maar ook wereldse – gegeven dat ons allemaal verbindt, vandaag en in de toekomst. En waar ook cultuurorganisaties zoals Davidsfonds op kunnen inspelen.**”

Identificatie en vertrouwen

Wegens groot succes werd de Zinneke Parade dus verlengd. Meer nog, ze groeide uit tot een nieuwe traditie. “We zijn inmiddels dertien edities ver en je hoort mensen zeggen: ‘Ik herinner me deze parade nog, omdat…’ en ‘Ik heb alle parades meegemaakt, die van dat jaar…’ of ‘Bij mijn eerste parade was ik zes en toen…’ Je merkt dat mensen een band opbouwen met het evenement, ze identificeren zichzelf ermee. Dat is een proces van lange adem, 24 jaar is tegelijkertijd veel en niet veel. Je moet een soort blindelings vertrouwen verdienen om mensen ambassadeur van je project te maken. Ze moeten er volledig van overtuigd zijn dat het iets positiefs is, waarin ze zich herkennen, waarvan ze zich een deel voelen.”

“De zoektocht naar een nieuwe identiteit verbindt ons”

De Zinneke Parade slaagt daarin, ondanks dat elke stoet volledig anders is dan de vorige. “Het enige gemeenschappelijke zijn het proces en de materialen. Voor de rest vindt de Zinneke Parade zichzelf constant heruit op basis van de bijdrage van de deelnemers. En toch geeft ze een traditie door. In zekere zin zet de stoet zich af tegen erfgoed, dat echt het verleden koestert. Je kan daarin niet blijven hangen. Deelnemers aan de Zinneke Parade over de verschillende jaren heen voelen zich verbonden, puur door hun deelname.”

Zinnodes

Dat proces van hoe de Zinneke Parade tot stand komt, volgt een unieke methodiek. Vzw Zinneke faciliteert verschillende Zinnodes – groepen van vijftig à honderd Brusselaars die elk hun deel van de stoet bedenken, bouwen en stappen. Mensen kunnen aanbieden om een Zinnode te vormen, maar Zinneke spreekt bewust zelf ook specifieke verenigingen aan. “Oorspronkelijk waren de Zinnodes heel erg territoriaal afgebakend: voor elke gemeente één, met als bedoeling de negentien gemeentes samen te brengen. Vandaag laten we die strikte gemeentegrenzen wat los. Het belangrijkste is dat er een spreiding is en we het hele Gewest betrekken. Dit jaar is het thema ‘plaizir’ en hebben we Zinnodes van mensen met een beperking, tuningfanaten, sans-papiers, scholen, jeugdbewegingen, gevangenen… De groepen worden bewust zo divers mogelijk samengesteld om ontmoeting te creëren tussen mensen die mekaar anders nooit zouden leren kennen.”

Participatief, co-creatief

De Zinnodes opereren volgens een participatief, co-creatief model onder leiding van artistiek coördinatoren. “Zinneke vaardigt voor elke Zinnode een of twee artiesten af die het groepsproces sturen om vanuit de input van de deelnemers een deel van de stoet te creëren. De

voornaamste competentie van de artiest is expertise over participatief werken. Ze zijn vrij in hoe ze aan de slag gaan – met workshops, overlegmomenten... – maar ze moeten ervoor zorgen dat de stem van iedere deelnemer gehoord en gewaardeerd wordt en hun input toegepast. Een goede begeleiding is cruciaal, want voor de deelnemers is het begin heel abstract: 'We gaan vandaag beginnen, bedenk maar iets rond het thema en over zes maanden paraderen jullie'. Dat is moeilijk. De artiest maakt alle input stapsgewijs concreet."

De ijzeren wolf

De ijzeren wolf groeide de afgelopen jaren uit tot hét symbool van de Zinneke Parade. Meestal staat de metalen constructie van zo'n vier meter hoog en tien meter lang stof te vangen in een loods aan het Atelier MaZui, maar als hij van stal komt, brult hij indrukwekkend. Vier personen moeten de machine aandrijven, dieprode lichten in de kop verlichten alles op z'n pad. De ijzeren wolf is een relikwie van de door corona geannuleerde Zinneke Parade in 2020. Een gekoesterd aandenken. De wolf vat de Zinneke Parade zo ongeveer samen: hij is mild voor z'n omgeving want volledig gerecycleerd en recycleerbaar, hij blijft mensen verwonderen en hij is het ambachtelijke resultaat van een co-creatieve samenwerking.

Gemeenschapsvorming

Maar na de stoet stopt het niet. De Zinneke Parade ambieert nog veel meer te zijn dan een tweejaarlijks volksfeest. "**Het anderhalve jaar voorafgaand aan elke parade is eigenlijk veel belangrijker dan die ene dag van de parade zelf. Het co-creatieve, participatieve proces is de essentie**. Sinds we hier op het Masuiplein onze vaste plek hebben, zetten we naast de parade ook een permanente werking op poten om ons lokaal te verankeren."

"In zekere zin zet de stoet zich af tegen erfgoed, dat echt het verleden koestert. Je kan daarin niet blijven hangen"

"Ons metaalatelier, bijvoorbeeld, produceert alle constructies voor de parade. Elke twee jaar kunnen zestien personen een gratis opleiding metaalbewerking volgen, specifiek gericht op creativiteit met metaal. In ruil ondersteunen ze de Zinnodes. Vaak blijven die 'studenten' – wij noemen ze de 'métalos' – nog plakken als vrijwilliger of kunstenaar, en maken ze nog gebruik van het atelier. Door de jaren heen is het een hechte gemeenschap geworden op wie we kunnen rekenen, veel métalos hebben geholpen bij de renovatie van onze gebouwen. Ook de lesgevers zijn vaak voormalige studenten. Zo geeft een generatie Zinnekes haar kennis en materialen – want alles wordt afgebroken en herbruikt – en dus een identiteit door aan de volgende generatie. Op die manier organiseren we nog workshops en opleidingstrajecten en krijgt die gemeenschap vorm. Binnen tien jaar willen we als Zinneke niet meer uitsluitend bekendstaan voor de parade, maar ook als plek, als gemeenschappelijk, maatschappelijk productiecentrum, waar ook andere verenigingen creatief aan de slag gaan."

Cultuur als gemeenschappelijke taal

Het is niet toevallig dat een sociaal-culturele organisatie als Zinneke in de opdracht slaagt om Brussel een identiteit aan te meten, haar wortels op te rakelen. **De Zinnekeparade bloeit omdat ze de kracht van cultuur en kunst benut om mensen aan te spreken en in een eigentijdse gemeenschap te verenigen. Daar liggen voor cultuurorganisaties als Davidsfonds 21ste-eeuwse kansen voor het grijpen**. "Kunst is een gemeenschappelijke taal. Beweging, muziek en ambachten kunnen thema's visualiseren, realiseren, op een manier die iedereen begrijpt en waardeert. Kunst spreekt ieders figuratief vermogen aan en staat enorm veel interpretaties toe. Elke cultuur kent dezelfde kunstvormen, zij het op een andere manier, maar de vormen blijven wel hetzelfde. Daarom kan je daarop een nieuwe gemeenschappelijke identiteit enten – en dus een houvast om een duurzame toekomst op te bouwen."

De Zinnekes: etymologie

Traditie is nooit ver weg bij de Zinneke Parade. 'Het Zinneke' is Brussels dialect voor de Zenne die door de stad stroomt. Ook de bastaardhonden die volgens de legende ooit in de Zenne werden gegooid, heetten 'Zinnekes'. Een symbool dat de Zinneke Parade omarmt, De Spiegelaere: "De onbekende achtergrond van de bastaardhond symboliseert op een bepaalde manier het kosmopolitische, diverse Brussel. Wij zijn allemaal 'Zinnekes'. Een universeel symbool voortgebracht door de traditie. Prachtig."

"Groepen worden bewust zo divers mogelijk samengesteld om ontmoeting te creëren tussen mensen die mekaar anders nooit zouden leren kennen"

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gewortelde*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Leen? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"De culturele diversiteit die in 2000 al aanwezig was, is vandaag nog vertienvoudigd. Het vraagstuk hoe je in zo'n gemeenschap dan toch eenheid en een gemeenschappelijke identiteit vindt, is een nieuwe uitdaging voor onze samenleving."

"Het kunstmatig in het leven geroepen, maar organisch gegroeide volksfeest raakt nog elke keer een gevoelige snaar: het schept een gevoel van samenhorigheid en creëert een gemeenschappelijke identiteit in een sociaal-cultureel sterk gefragmenteerde grootstad."

“De zoektocht naar gemeenschap in de versnippering van folklore, dat is de nieuwe traditie. Dat is dat Brusselse – maar ook wereldse – gegeven dat ons allemaal verbindt, vandaag en in de toekomst. En waar ook cultuurorganisaties zoals Davidsfonds op kunnen inspelen.”

“Het anderhalve jaar voorafgaand aan elke parade is eigenlijk veel belangrijker dan die ene dag van de parade zelf. Het co-creatief, participatief proces is de essentie.”

“De Zinnekeparade bloeit omdat ze de kracht van cultuur en kunst benut om mensen aan te spreken en in een eigentijdse gemeenschap te verenigen. Daar liggen voor cultuurorganisaties als Davidsfonds 21ste-eeuwse kansen voor het grijpen.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gekoesterde*** plek

Het moet een van de mooiste en meest betekenisvolle werkwoorden in het Nederlands zijn: 'koesteren'. Er spreekt een grote emotionele waarde uit: met liefde behandelen, zorgzaam bejegenen, met warmte omringen. In Vlaanderen valt zoveel te koesteren: tradities, kunst, architectuur, verhalen… - elk een onderdeel van de puzzel die onze identiteit vormt. Als we van Vlaanderen een gekoesterde plek maken, houdt dat in dat we verleden, heden en toekomst verbinden. Meer nog: het houdt in dat we mensen verbinden – en daar draait het in essentie om.

"Zorg dragen voor onze plek en ons hiervoor engageren, daar draait het 'Vlaming zijn' om"

Peter De Wilde

- Voorzitter Davidsfonds
- CEO Toerisme Vlaanderen
- Administrateur-generaal Onroerend Erfgoed

“Zich engageren voor onze plek, daar draait Vlaming-zijn om”

Koesteren we onze eigen Vlaamse cultuur wel genoeg? Volgens Peter De Wilde, voorzitter van Davidsfonds, mogen we hier best wat vocaler in zijn want er wordt soms wat op neergekeken. “Waar is het gevoel van trots op onze eigen plek gebleven?” In tijden van kosmopolitisme en globalisering, roept hij op om terug te keren naar het wezen van onze eigen cultuur en het delen van de verhalen errond. “Er is geen wet die bepaalt dat wat we koesteren ook moeten delen, maar dat is wat we met Davidsfonds wel doen. Wat we in erfgoed en toerisme doen – wat waardevol is bewaren om door te geven – doen we omdat we ervan houden, er fier op zijn. Voor heel veel mensen is hun koesterplek hun thuisplek.”

“Het koesteren van de eigen cultuur is geen evidentie”, stelt Peter De Wilde vast. Voor sommigen hangt er zelfs een negatieve connotatie aan. “We willen tegenwoordig kosmopolieten zijn, ons overal thuis voelen. Maar het is niet omdat je een bepaalde plek koestert, dat je je op geen enkele andere plek thuis kan voelen. Ik vind dat we best wat trotser mogen zijn op onze eigen cultuur en ons erfgoed. Voor iedereen betekent Vlaanderen iets anders – en dat is op zich prima. Zelf associeer ik Vlaanderen met ‘frikandon met kriekjes’, de kermis, de plaats waar mijn moeder woont, waar ik mijn communie gedaan heb… Helaas generen we er ons vaak voor om het op die manier te benoemen, uit angst niet voldoende kosmopolitisch over te komen. Voor mij is een Vlaming trouwens niet per se iemand die hier geboren is. Je hoeft niet van een plek te zijn om van die plek te houden. Zorg dragen voor onze plek en ons hiervoor engageren, daar draait het ‘Vlaming zijn’ om. Hier komt ook het hanteren van een gemeenschappelijke taal bij. Elkaar begrijpen in communicatie is een noodzakelijke voorwaarde voor de creatie van een gemeenschapsgevoel.”

Ode aan de lokale gemeenschap

De lokale gemeenschap is volgens Peter essentieel bij het koesteren van een plek. “Hieraan ontleent het zijn karakter en authenticiteit.” In het toerisme is een recent inzicht dat de lokale bewoner zelf een heel cruciaal onderdeel is van de reisbestemming en -beleving. Toerisme ging vroeger over het aantal aankomsten, het aantal overnachtingen, de klantentevredenheid… van het inspiratiemoment thuis tot bij terugkeer. Grote afwezige was de lokale gemeenschap. Terwijl heel veel toeristen zich even deel van de lokale bevolking willen voelen. Bijna iedereen komt

graag op een plek 'waar geen toeristen komen'. En toch, onze hedendaagse manier van reizen weerspiegelt dit niet. Integendeel, de lokale gemeenschap maakt steeds minder deel uit van de reisbeleving. Peter De Wilde: "Als toeristen hun weg ergens willen vinden, vertrouwen ze op Google Maps. Om uit te zoeken welke bezienswaardigheden de moeite zijn of waar de beste eetadresjes liggen, doen ze een beroep op de scores van TripAdvisor." Waar mensen vroeger te rade gingen bij de lokale bevolking, is er nu technologie die antwoorden biedt. Het laat je zelfs toe op reis te gaan zonder ook maar iemand van de plaatselijke gemeenschap aan te spreken – je kan perfect in je bubbel blijven. De corona-pandemie heeft dat fenomeen alleen maar versterkt. "Ik vind dit zelf een heel jammere zaak, want contact met de lokale bevolking verrijkt ontegensprekelijk de reiservaring." Wie weet beter waar je de beste spaghetti bolognaise kan eten, de goedkoopste pint kan drinken, of in welke straat de leukste winkels zijn, dan de mensen die er al het grootste deel van hun leven hebben doorgebracht?

"De meest duurzame manier om om te gaan met ons patrimonium, is door het te koesteren"

"In steden als Barcelona, Dubrovnick of Londen heeft de toeristische sector de identiteit van de stad overgenomen. Die staat volledig ten dienste van toeristen, om zo veel mogelijk aan hun noden te beantwoorden, en vooral, om hen geld te laten spenderen. Overtoerisme. Men vergeet dat hier nog een lokale bevolking aanwezig is die dezelfde behoeften heeft en van dezelfde infrastructuur gebruikmaakt. In Vlaanderen is het gelukkig zo erg nog niet, hier probeert men de lokale bevolking wel meer een stem te laten geven. Zo is er in verschillende toeristische steden als Brugge een tevredenheidsenquête geweest bij de inwoners over de impact van het toerisme. Vroeger ging men dat vooral vragen aan de toeristen zelf."

Duurzaam omgaan met patrimonium

"Ook ons erfgoed is onlosmakelijk verbonden met de lokale gemeenschap. Net zoals in de toeristische sector, waar het doel geen cijfers zijn, maar te komen tot een gemeenschap waar mensen graag vertoeven, draait het bij erfgoed niet zozeer rond het materieel object noch het bewaren ervan, maar wel dat het iets doet met de mensen die er zorg voor dragen, die er wonen. De meest duurzame manier om om te gaan met ons patrimonium, is door het te koesteren. Dat geldt ook voor ons landschappelijk erfgoed. In feite zijn alle leden van Natuurpunt erfgoedfanaten. In Vlaanderen is geen enkel stukje natuur meer wild; bijna elk stuk land is door menselijk ingrijpen gevormd. Het historische karakter ervan mag daarom ook niet onderschat worden. De kennis van deze landschappen zit vaak in archieven, maar men vergeet dat de oorspronkelijke gebruikers ervan, zoals boeren, er vaak het meeste over weten. Dit soort informele kennis wordt te weinig gerespecteerd. Net als bij toerisme moeten we de mensen die er het dichtste bijstaan een stem geven. Zij weten op welke plekken het veilig is om te bouwen en welke plekken beter onaangetast blijven."

Twijfel leidt tot vooruitgang

Onze geschiedenis is de basis om onze cultuur te koesteren. "Voor mij zijn de waarden van de Verlichting nog ontzettend belangrijk in onze hedendaagse samenleving. Het sociale contract dat toen werd vastgelegd, heeft ons gebracht waar we nu staan. Gelijkheid en vrijheid van meningsuiting zijn waarden die de fundamenten van onze maatschappij vormen. De cancel-culture die vandaag de dag heerst, boezemt me bijzonder veel angst in. Er mag zoveel niet meer gezegd worden, mensen zijn heel snel op hun tenen getrapt. Het idee dat bepaalde humor grappig is en andere niet, is problematisch. Humor moet een vorm van relativering zijn, die onze gebruikelijke perspectieven in vraag stelt en gevestigde waarden uitdaagt. Wanneer hier grenzen aan worden opgelegd, komt deze functie in het gedrang. Om tot vooruitgang te komen is twijfel en discussie nodig."

"Gelijkheid en vrijheid van meningsuiting zijn waarden die de fundamenten van onze maatschappij vormen"

Volksverheffing

"Davidsfonds kan het gevoel aanwakkeren dat Vlaanderen een plek is die het waard is om te koesteren, om te delen. Onze cultuurorganisatie speelt daarin een historische rol. Die rol is niet langer deze van 150 jaar geleden, want ook de maatschappij is veranderd. Wat al die tijd wél is gebleven, is de behoefte om zich goed te voelen op de plek waar men is, om connectie te leggen met anderen door gedeelde interesses. De rol van Davidsfonds

was – hou je vast, onhip woord in aantocht – 'volksverheffing'. Niet in de paternalistische manier van denken, maar wel om mensen die moeite hebben om die verbinding te vinden kansen te geven. Om die te helpen. Voor mij is een Vlaming niet iemand met een stamboom die teruggaat tot 1302 op de Groenigekouter. Voor mij is een Vlaming iemand die hier is, die zich hier goed wil voelen, die moeite doet om het sociaal contract na te leven dat we met zijn allen hebben afgesloten rond bepaalde waarden, wetten en normen en die zich hier wil engageren."

"Voor mij is het hanteren van een gemeenschappelijke taal de sterkste motor voor integratie en zich goed voelen op een plek"

"Wat daarbij komt, en dat is typisch Davidsfonds, is de taal. Voor mij is het hanteren van een gemeenschappelijke taal de sterkste motor voor integratie en zich goed voelen op een plek. Wil dat zeggen dat iedereen perfect Nederlands moet spreken? Nee. Maar mekaar op zijn minst begrijpen in communicatie, is cruciaal. Niet toevallig is dat een van onze drie fundamenten: taal, godsdienst en vaderland. De manier waarop we dat doen, heeft mettertijd nieuwe invullingen gekregen. Het waarom is altijd hetzelfde gebleven: gemeenschap vormen rond een aantal gedeelde waarden en bouwend op een geschiedenis. En ik denk dat die onveranderlijk is."

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gekoesterde*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak…

Ben je het eens met de uitspraken van Peter? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Davidsfonds kan het gevoel aanwakkeren dat Vlaanderen een plek is die het waard is om te koesteren, om te delen. Onze cultuurorganisatie speelt daarin een historische rol. "

"Voor mij zijn de waarden van de Verlichting nog ontzettend belangrijk in onze hedendaagse samenleving. Het sociale contract dat toen werd vastgelegd, heeft ons gebracht waar we nu staan. Gelijkheid en vrijheid van meningsuiting zijn waarden die de fundamenten van onze maatschappij vormen."

“Voor mij is het hanteren van een gemeenschappelijke taal de sterkste motor voor integratie en zich goed voelen op een plek”

“Voor mij is een Vlaming trouwens niet per se iemand die hier geboren is. Je hoeft niet van een plek te zijn om van die plek te houden. Zorg dragen voor onze plek en ons hiervoor engageren, daar draait het ‘Vlaming zijn’ om”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel
een ***hartverwarmende*** plek

Een vriendelijk woord, een onbaatzichtige daad, een liefdevolle knuffel. Allemaal zijn ze hartverwarmend. Het gevoel van waardering en liefde is niet slechts een aangename toevoeging aan ons menselijke bestaan, maar maakt deel uit van onze basisbehoeften. Hartverwarmendheid is dus van groot belang van ons persoonlijk welbevinden, maar creeërt ook een betere samenleving. Het bevordert verbondenheid en solidariteit tussen mensen en draagt bij aan de sociale cohesie binnen gemeenschappen.

"Waar hebben kinderen en jongeren nog het recht om te falen?"

Eva Vereecke

- Sociaal pedagoog, is al haar hele leven actief in het jeugdwerk
- Directeur van De Ambrassade
- Voormalig beleidsmedewerker bij Chirojeugd-Vlaanderen vzw
- Twintig jaar ervaring als vormingswerker en in beleid voor en door jongeren

“Het gevoel ergens bij te horen is essentieel voor een warme samenleving”

In een tijd waarin kinderen en jongeren geconfronteerd worden met wereldwijde uitdagingen, vormt het jeugdwerk een hartverwarmende en onmisbare kracht in de samenleving. Het biedt een veilige haven waar er ruimte is om te falen, te leren en te groeien. Eva Vereecke van De Ambrassade is gepokt en gemazeld in het jeugdwerk en geeft kinderen en jongeren al meer dan twintig jaar mee een stem. “We moeten er samen voor zorgen dat de stem van jongeren telt, lang voordat ze stemrecht hebben.”

In het hart van Brussel, aan een gebouw vlak naast De Munt, prijken een kind en een jongere met een megafoon op de gevel. Hier huist ‘het bureau voor jonge zaken’ of De Ambrassade. ‘Ambras’ en ‘ambassade’ klinken misschien onverenigbaar, maar laat dat nu net het doel zijn van de jeugdwerkkoepel en expertisecentrum. ‘Ambras’, hooguit wat geruzie met grote woorden en ‘een ambassade’, een plek van vertrouwen en expertise en een schakel tussen mensen en instanties. Het is die opdracht die De Ambrassade elf jaar geleden van de Vlaamse overheid kreeg: de jeugd, het jeugdwerk, jeugdinformatie en het jeugdbeleid op de kaart zetten en hun positie in de samenleving versterken. Een hele boterham.

Dino van het jeugdwerk

Aan het roer van De Ambrassade staat directeur Eva Vereecke. Al zal ze snel zeggen dat het de dertig – overwegend – jonge medewerkers zijn die hier de plak zwaaien. “Ik ben een beetje de dino van het jeugdwerk geworden”, grapt Eva Vereecke. “Beleidsmatig is dat nuttig om genoeg bravoure te hebben in de communicatie naar ministers, kabinetten en departementen, maar ik vind wel dat elke generatie het recht heeft om het warme water opnieuw uit te vinden. Zeker de verkozenen van de Vlaamse Jeugdraad die wij ondersteunen. Experimenteren is trouwens een van onze kernwaarden. In het jeugdwerk mogen jongeren buiten de geijkte denkkaders denken en al eens falen.”

Want in een samenleving waar daar steeds minder ruimte voor is, speelt jeugdwerk een essentiële en hartverwarmende rol. “Waar hebben kinderen en jongeren nog het recht om te falen? In het onderwijs, bijvoorbeeld, ligt de nadruk op cijfers en te weinig op het leerproces. Terwijl samenwerken in groep en het proces an sich minstens even waardevol zijn als het concrete eindproduct. Juist de kans krijgen om tegen muren aan te lopen en al op jonge leeftijd verantwoordelijkheden te dragen, is essentieel. Dat is waar jeugdwerk een krachtige rol speelt: het biedt een veilige thuishaven voor die levenslessen. Jeugdwerk fungeert ook als een vangnet, vooral wanneer het in de andere leefwerelden zoals thuis of op school minder goed loopt.”

Nieuwe realiteit

En dat vangnet is meer dan nodig, want het mentale welzijn van kinderen en jongeren staat onder druk. “Negen jaar geleden al zette de Vlaamse Jeugdraad het thema prioritair op de agenda, terwijl wij dat toen nog niet zo aanvoelden. Maar de coronapandemie heeft de crisis extra zichtbaar gemaakt. Voor veel jongeren vielen de cruciale eerste keren weg: het vijfde of zesde middelbaar, de zesdejaarsreis of het eerste jaar hoger onderwijs. Die momenten zijn zo belangrijk voor de identiteitsvorming, dat ik ervan overtuigd ben dat we de effecten nog tien jaar gaan voelen. En dan hebben we het nog niet over de wereldproblematieken die vandaag de dag zichtbaarder zijn dan ooit. Sociale media zorgen ervoor dat die steeds dichterbij komen en jongeren liggen er dan ook steeds meer wakker van.”

“Door die nieuwe realiteit is jeugdwerk veel meer dan alleen ‘spelen in het bos’. Hoewel dat een onderdeel blijft van veel jeugdbewegingen en speelpleinwerkingen bijvoorbeeld, omvat het nu ook complexe thema’s en uitdagingen. **De rol van vrijwilligers is veranderd: ze fungeren als een veilige vertrouwenspersoon voor kinderen en jongeren en worden geconfronteerd met thema’s als suïcidale gedachten of vervroegde schooluitval**. Dat waren niet de dingen waar ik mee bezig was als vrijwilliger bij de Chiro, het jeugdhuis en de speelpleinwerking eind jaren negentig. Het maakt de rol van jeugdwerkvrijwilligers en professionals veel minder vrijblijvend en dat geeft druk.”

“Men verwacht ook steeds meer. We zijn nu met jeugdorganisaties bijvoorbeeld vaak het laatste toevluchtsoord voor *NEET-jongeren*. Dat zijn jongeren tussen 15 en 24 jaar die niet studeren of werken en geen diploma hebben. Onze jeugdorganisaties gaan samen op zoek naar oplossingen en begeleiden hen in hun arbeidstrajecten. Zo werken we bijvoorbeeld samen met VDAB, maar ook met de politie waarbij hun medewerkers worden opgeleid door professionele jeugdwerkers. Het is een teken van erkenning dat we door verschillende beleidsdomeinen worden gevraagd, maar het geeft ook nieuwe uitdagingen en vraagt om onze rol soms af te bakenen. Jeugdwerkers zijn geen hulpverleners.”

Individualisme

“Jeugdwerk wordt vaak, samen met het bredere culturele veld en gemeenschapsvorming, gezien als de kers op de taart in de samenleving. Maar in werkelijkheid zijn wij de bindende factor, de maïzena, die alles bij elkaar houdt. Er is een tendens om te denken dat als we het welzijn van kinderen en jongeren willen verbeteren, we ons volledig moeten richten op het wegwerken van wachtlijsten en dergelijke. Daar ben ik het niet mee eens. Natuurlijk moet daar aandacht naar gaan, maar zo benader je de situatie alleen vanuit een individueel perspectief. Problemen worden dan reactief aangepakt, zonder preventieve werking.”

“Jeugdwerk is samen met het culturele veld de maïzena die de samenleving bij elkaar houdt en verbindt, niet de kers op de taart”

“Na een paar jaar onderzoek naar de impact van jeugdwerk blijkt dat kinderen en jongeren uiteraard deelnemen voor plezier, vriendschap en spel. Maar het biedt hen ook de kans om serieus genomen te worden en hun talenten te ontdekken door samenwerking. Die ervaringen hebben een positieve invloed op hun veerkracht en zelfvertrouwen. En dat draagt weer bij aan hun mentale welzijn. Ik geloof sterk in de rol van jeugdwerk als preventieve kracht. Het gaat om groepsvorming en het geluk dat een groep kan brengen. **Het gevoel ergens bij te horen is essentieel voor ons welbevinden**. Jeugdwerk bevordert sociale cohesie en dat is een belangrijke voorwaarde voor een hartverwarmende samenleving.”

“We verdedigen het recht op vrije tijd en bereiken vandaag één miljoen kinderen en jongeren – bijna de helft van de jonge bevolking. Vele anderen kiezen voor activiteiten zoals sport en cultuur. Het maakt niet uit of ze kiezen voor voetballen, muziek maken of zich aansluiten bij een jeugdbeweging. Belangrijk is dat ze een veilige omgeving vinden om te experimenteren en te leren. Door zo veel mogelijk jongeren op te leiden tot vrijwilligers, kunnen we een nog krachtigere leeromgeving creëren.”

Eerste keer stemmen

2024 belooft een cruciaal jaar te worden. “Ongeveer een miljoen jongeren – zowat tien procent van de totale stempopulatie in ons land – mag voor het eerst stemmen. Het gaat om 16- tot 23-jarigen, van wie minderjarigen enkel voor de Europese verkiezingen mogen stemmen. De eerste keer stemmen is essentieel, want het beïnvloedt onmiddellijk je houding tegenover burgerschap. Een 27-jarige die nog nooit heeft gestemd, is moeilijker te motiveren, maar bij de eerste stemmers liggen de mogelijkheden nog open.”

“De eerste keer stemmen is essentieel, want het beïnvloedt onmiddellijk je houding tegenover burgerschap”

“In Vlaanderen en Brussel zijn er 2,6 miljoen kinderen en jongeren. We moeten vermijden dat we pas op het moment dat ze stemrecht krijgen, zeggen dat hun stem ertoe doet. We geloven sterk dat door kinderen en jongeren centraal te stellen en actief met hen samen te werken, we veel van hen kunnen leren. Daarom zijn we samen met een breed scala aan partners en een team van honderd jongeren, gestart met ons verkiezingsproject *‘t Is aan u!* We willen jongeren een jaar lang actief betrekken bij burgerschap, democratie en verkiezingen door niet-sturende informatie, acties en evenementen aan te bieden. Het is essentieel om jongeren de liefde voor burgerschap en politiek bij te brengen en te tonen dat hun stem telt.”

Geloof in debat

Maar 2024 wordt ook een pittig jaar om het geloof in debat en verbinding levend te houden. “**Om de warmte in onze samenleving te waarborgen, is het essentieel dat we ons niet laten leiden door angst, maar juist blijven geloven in de waarde van botsende meningen. Jongeren neigen van nature naar radicalere meningen**. Dat wordt vertaald naar de neiging om extreem rechts of extreem links te stemmen. Toch is het vrij normaal dat jongeren activistischer en radicaler zijn. Dat is een deel van hun ontwikkelingspad. Jongeren mogen wat meer tegen schenen schoppen en zijn minder genuanceerd. Dat is niets nieuw.”

“Om de warmte in onze samenleving te vrijwaren, moeten we blijven geloven in de waarde van botsende meningen”

“Enkele jaren geleden infiltreerde de extreemrechtse jongerenbeweging Schild & Vrienden de Vlaamse Jeugdraad, wat leidde tot het ontslag van vier vrijwilligers. Ondanks die moeilijke periode voor onze vrijwilligersploeg, de collega’s en de negatieve media-aandacht, was er ook een opmerkelijk en warm moment: een van die vier vrijwilligers, van plan om de Vlaamse Jeugdraad te veranderen, vertelde achteraf dat hij ons wilde afschaffen, maar dat hijzelf degene was die veranderd was. Net doordat hij in de Vlaamse Jeugdraad de dialoog aanging met zoveel andere meningen van jongeren. Voor hem was bijvoorbeeld een thema als mentaal welzijn belangrijk en dan merk je dat dat losstaat van links of rechts. Het gaat dan om samen nadenken welk beleid nodig is, zodat jongeren zich goed in hun vel voelen.”

“Die ervaring onderstreept hoe krachtig het is om mensen rond gemeenschappelijke thema’s te verenigen, zelfs als ze verschillende oplossingen voorstaan. We moeten ons geloof in de kracht van debat, dialoog en het positieve daarvan blijven koesteren. Er is eigenlijk niets dat meer verbindt dan dat.”

Betrokkenheid

Want Vlaanderen kent een hartverwarmende gemeenschap. Je moet die alleen willen zien en niet vergeten. “Als voorzitter van het De Warmste Week Fonds, beheerd door De Koning Boudewijnstichting, ben ik elk jaar opnieuw onder de indruk van de levendigheid en betrokkenheid in Vlaanderen. De manier waarop het verenigingsleven De Warmste Week ondersteunt, is werkelijk fenomenaal. Ik ben in Nederland opgegroeid en heb mijn middelbare school in Amsterdam doorlopen. **Wanneer ik het verenigingsleven in Nederland vergelijk met dat in Vlaanderen, besef ik hoe uniek en krachtig het is, vooral dankzij de inzet van vrijwilligers. In mijn internationale samenwerkingen merk ik ook dat we te weinig trots zijn op dat unieke aspect van onze cultuur en er niet genoeg zorg voor dragen**. Zo mogen we gerust vaker op tafel slaan om meer investeringen in het brede verenigingsleven te vragen.”

“Mijn ervaring leert dat mensen diep geraakt worden wanneer ze de impact van hun werk zien, vooral als het resultaat van teamwerk. Dat merk ik niet alleen op onze congressen rond jeugdwerk, maar ook als jarenlange vrijwilliger. De overweldigende verbondenheid die je voelt op een slotfeest na een kamp bijvoorbeeld, symboliseert de kracht en saamhorigheid van jeugdwerk. Die momenten bewijzen dat mensen gedreven worden door gemeenschappelijke waarden.”

Relevant blijven

Willen we een warme samenleving, dan moeten we elkaar proberen te blijven begrijpen. Over generaties heen. “De sleutel is om jongeren serieus te nemen, ongeacht hun leeftijd. Bij De Ambrassade krijgt een 22-jarige medewerker dezelfde verantwoordelijkheden als een collega met tien jaar ervaring. Want de inzichten van jongeren zijn cruciaal en we hebben die kennis nodig om relevant te blijven. Een groot deel van het leven van jongeren speelt zich online af. Smartphones zijn niet langer gewoon voorwerpen, maar een integraal onderdeel van hun identiteit. Dat is een realiteit die veel organisaties uitdagen. Je moet die online wereld willen snappen en daar met respect tegenover staan.”

“Het verenigingsleven in Vlaanderen is uniek op wereldvlak”

Daarom is samenwerking essentieel. “Wij werken met honderden organisaties samen en hanteren daarbij weleens het credo: ‘Haal de jeugdwerker in jezelf wat meer naar boven’. Dat betekent niet dat we alles beter weten, maar wel dat we anderen aanmoedigen om naast jongeren te staan, en niet óver hen te praten, maar mét hen. **Organisaties zoals Davidsfonds gaan het best partnerschappen aan met organisaties die bijvoorbeeld jongeren en mensen met een kwetsbare achtergrond als kerndoelgroep hebben, om zo van elkaar te leren, ervaringen te delen en te blijven bijdragen tot een warme gemeenschap**.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***hartverwarmende*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Eva? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"De rol van vrijwilligers is veranderd: ze fungeren als een veilige vertrouwenspersoon voor kinderen en jongeren en worden geconfronteerd met thema's als suïcidale gedachten of vervroegde schooluitval."

"Organisaties zoals Davidsfonds gaan het best partnerschappen aan met organisaties die bijvoorbeeld jongeren en mensen met een kwetsbare achtergrond als kerndoelgroep hebben, om zo van elkaar te leren, ervaringen te delen en te blijven bijdragen tot een warme gemeenschap."

“Wanneer ik het verenigingsleven in Nederland vergelijk met dat in Vlaanderen, besef ik hoe uniek en krachtig het is, vooral dankzij de inzet van vrijwilligers. In mijn internationale samenwerkingen merk ik ook dat we te weinig trots zijn op dat unieke aspect van onze cultuur en er niet genoeg zorg voor dragen.”

“Om de warmte in onze samenleving te waarborgen, is het essentieel dat we ons niet laten leiden door angst, maar juist blijven geloven in de waarde van botsende meningen. Jongeren neigen van nature naar radicalere meningen.”

“Het gevoel ergens bij te horen is essentieel voor ons welbevinden.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***aanstekelijke*** plek

Cultuur heeft de kracht om te verbinden, te inspireren, te prikkelen én te vernieuwen. Een aanstekelijke plek ontstaat wanneer we trots zijn op onze eigen verhalen, kunst en tradities, maar tegelijk nieuwsgierig blijven naar het onbekende. Waar ruimte is voor experimenten, ontspruiten frisse ideeën. Door open te staan voor uitwisseling, nieuwe vormen van expressie en onverwachte samenwerkingen, bouwen we samen aan een Vlaanderen dat niet stil blijft staan, maar voortdurend groeit en evolueert. Hoe mooi zou het niet zijn mocht iedereen worden aangestoken door de drang om te creëren, te ontdekken en te vernieuwen? Laat dat vooral geen wens blijven.

"We brengen niet langer alleen één verhaal van één onderzoeker of één curator over een kunstwerk, maar zoeken bewust naar meerstemmigheid"

Carmen Willems

- Gewezen algemeen directeur Gallo-Romeins Museum in Tongeren
- Gewezen directeur van Toerisme Limburg
- Algemeen directeur van het KMSKA (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen)

“Wie aanstekelijk en aantrekkelijk wil zijn, moet durf hebben. En ambitie”

In een niet eens zo grijs verleden zou het als godslasterlijk zijn bestempeld: een bordeaux zitbank van pluchen kamelen te midden van gigantische altaarstukken van Peter Paul Rubens. Dat algemeen directeur Carmen Willems van het KMSKA net die plek in Vlaanderens grootste museum voorstelt om een portretfoto te maken, zet meteen de juiste toon voor een gesprek over aanstekelijkheid. “Toen ik in de museale sector aan de slag ging, liep die achter op de maatschappelijke ontwikkelingen. We hebben intussen een opmerkelijke inhaalbeweging gemaakt. Musea zijn niet langer de bestofte instellingen van weleer.”

Officiële statistieken van bezoekersaantallen bevestigen wat iedereen die al eens een museum binnenstapt ziet: musea zijn hip. Ze oefenen een aantrekkingskracht uit op jong en oud. Dat was ooit anders, en dan hoeven we lang niet terug naar een tijd ‘toen de dieren nog spraken’. Wie kunst en cultuur een warm hart toedraagt, kan daar alleen maar gelukkig van worden. Omwille van de kunst op zich, “maar vergeet vooral ook niet de maatschappelijke waarde van cultuur”, onderstreept Carmen Willems. “Het is wat ons tot mens maakt. Het klinkt misschien cliché, maar kunst en cultuur zijn onmiskenbaar van levensbelang. We leven hier in Vlaanderen natuurlijk wel in een samenleving die op materieel vlak gezegend is. Ja, uitdagingen zoals armoede zijn helaas de wereld nog niet uit en verdienen een kordate aanpak, maar gemiddeld ligt de levensstandaard hier hoog. Zeker als je het vanuit een globaal perspectief bekijkt. Cultuur maken en beleven draagt daar in hoge mate toe bij, want het verbindt en opent blikken, zet aan tot creativiteit. Dat geeft onze maatschappij zuurstof en energie. Mochten we cultuur en onze culturele instellingen wegdenken, dan zou de wereld rondom ons er plotsklaps minder mooi uitzien. We leven in een veeleisende samenleving waarin zich tig nieuwe psychologische en sociale problemen aandienen. Zonder cultuur zou dat zelfs een veelvoud zijn. Cultuur werkt helend.”

Participatie en emotie

Opmerkelijk is dat culturele instellingen in het algemeen en musea in het bijzonder het beter doen naarmate ze inzetten op participatie. “Programmaties komen niet langer zomaar van bovenuit, maar van onderuit tot stand. Dat werkt zowel louterend als stimulerend.”

Het perspectief van de ‘plekhouders’, de verantwoordelijken binnen een museum, onderging ook een metamorfose. “Waar vroeger een museum een ‘toonplek van kunsten’ was, en waar het museumteam – ik ga even kort door de bocht om mijn punt te maken – misschien wel stilletjes hoopte dat er niet al te veel bezoekers zouden langskomen en de collectie ‘in veiligheid’ was, zijn musea nu warme plekken waar curatoren en programmamakers het delen van verhalen en emoties centraal stellen.”

“Als je wil dat je bezoekers je verhaal verder delen, dan is het aan te raden om te werken op de emotionele laag. Met sentimentaliteit heeft dat niets te maken, wel met de ervaring dat als je hen ráákt, bezoekers je verhaal beter onthouden. Dat inzicht verklaart waarom musea vaak een verschuiving hebben gemaakt en de focus niet meer uitsluitend leggen op kennisdeling, dan wel op het delen van emoties. Het KMSKA heeft als slogan ‘Het Schoonste Gevoel’, dat klinkt misschien breed en flauw, maar we merken ‘op zaal’ wel dat we een breed en gediversifieerd publiek bereiken. Je ziet ook daadwerkelijk emoties weerspiegeld op de gezichten van onze bezoekers – wat we beschouwen als een van de mooiste complimenten die we kunnen krijgen.”

“Een dergelijk resultaat kun je niet bereiken als je als museumteam vanuit een ivoren toren een programma uitwerkt. We brengen niet langer alleen één verhaal van één curator over een kunstwerk, maar zoeken bewust naar meerstemmigheid. Dat vereist een nieuwe visie in heel de organisatie en gaat niet altijd zonder spreekwoordelijke slag of stoot.”

Evenwichtsoefening

Dreigen participatie en emotie de eerder klassieke taak van ‘volksverheffing’ niet onder te sneeuwen? “Toen ik in het Gallo-Romeins museum begon, zo’n dertig jaar geleden, beschouwden we onszelf in de eerste plaats als een leerinstelling. Bezoekers moesten bij ons kennis komen opdoen. Dat deden we toen ook wel op een dynamische manier, maar de klemtoon lag in de beginperiode veel meer op feitenkennis en er was minder aandacht voor storytelling. Nu zou ik zeggen dat het bijna omgekeerd is. Tegelijkertijd blijven musea natuurlijk altijd ook wel plekken waar we aan kennisdeling zullen doen. Behalve een museum is het KMSKA ook een wetenschappelijke instelling, dus kennis verzamelen en verspreiden blijft extreem belangrijk. Wel gaat kennis opdoen en delen vlotter als je een emotionele snaar raakt. Het blijft een delicate evenwichtsoefening.”

“Een museum bezoeken moet een totaalbeleving zijn. Werkelijk aan alles moet je ervaren dat dit een warme thuis is voor iedereen”

“Toen het KMSKA in september 2022, na elf jaar uitbreidings- en renovatiewerken, opnieuw openging, wilden we vanaf dag één aangeven dat ‘het stof’ van een museum-oude-stijl helemaal weg was. De jarenlange sluiting voor het publiek gaf ons de kans daar grondig over na te denken. Welke keuzes je maakt, welke kennis je wil delen, hoe je kunst presenteert en welke verhalen je op zaal vertelt, zijn uiteraard het vertrekpunt, maar het gaat veel verder: een museum bezoeken moet een totaalbeleving zijn. In de promotie, op het moment dat je je ticket boekt, wanneer het museum binnenstapt, in de shop, in het café, aan de bewakers op zaal: werkelijk aan alles moet je ervaren dat dit een warme thuis is voor iedereen.”

Leren kijken naar kunst

De paarse ‘kamelensofa’ als blikvanger in de Rubenszaal is een van de tien XL-kunstwerken van de Vlaamse artiest Christophe Coppens die telkens een macro-weergave zijn van details die voorkomen in schilderijen uit de KMSKA-collectie. “Die combinatie was niet zo heel lang geleden ondenkbaar. Ook nu nog heeft die opstelling trouwens tot discussies geleid binnen het eigen team. De voorstanders argumenteren dat die grote installaties jongere kinderen leren kijken naar kunst. Het helpt om hun aandacht te pakken, want we weten uit ervaring dat jongeren bij een bezoek vaak overweldigd zijn door het imposante gebouw zelf en nadien vaak weinig weten over wat ze hebben gezien. Met name die grote altaarstukken zien er voor hen allemaal hetzelfde uit. Met die XL-ingrepen leren we hen op zoek gaan naar details. Zo leren we hen echt kijken. Dat lukt bijzonder goed. Meer nog, het project slaat heus niet alleen bij jonge kinderen aan. Ganse verenigingen zijn intussen in die kameel gedoken om er een groepsfoto te maken. (lacht) Maar we moeten natuurlijk wel oog blijven houden voor de evenwichten – voor je het weet zijn het spielereien zonder meerwaarde. Er zullen zeker critici zijn die vinden dat we nu al te ver gaan. Wij stellen vast dat het publiek dit omarmt.”

Museum-moeheid vermijden

Om echt te kijken, moet je blik geleid worden. Wie zaal na zaal overweldigd wordt met een teveel aan kunstwerken zonder al te veel context of zonder narratieve lijn, ziet na verloop van tijd niets meer. “Zowel vanuit collectie-onderzoek, marketing, educatie als publiekswerking is het onze taak om keuzes te maken: wat tonen we en hoe tonen we dat? Op die manier willen we ‘museum-moeheid’ vermijden. Ja, ze bestaan, de overladen musea waar je na twee zalen al de uitgang zoekt.”

Met een grappige anekdote illustreert Carmen Willems het belang van de juiste connectie met de bezoeker: “Samen met enkele teamleden zaten we onlangs in het Louvre (Parijs). Vanop een bankje hielden we de mensenstroom in de gaten. Het laat zich raden: een vloedgolf

richting Mona Lisa. Het was hilarisch om te zien hoeveel duizenden mensen blindweg langs absolute topwerken voorbij hollen."

Bezoekers echt betrekken

"Wij hebben in het KMSKA dus goed nagedacht over hoe we de bezoekers kunnen motiveren om écht te kijken. We tonen nog altijd veel werken op zaal – voor sommigen te veel, voor anderen te weinig – maar we proberen een bezoek bij momenten bewust te vertragen." De aandacht scherp houden, doet het KMSKA – net als tal van andere musea – door bezoekers niet alleen als waarnemers te beschouwen, maar ook actief te betrekken: hen een tekening laten maken, bijzondere foto's te laten maken... "Op vlak van participatie hebben we een inhaalbeweging gemaakt. Ook al zijn er in het buitenland nog altijd sterkere voorbeelden dan hier, we moeten niet pretenderen de allerbesten te zijn, maar waar we vroeger misschien in tweede provinciale aan het hobbelen waren, spelen we nu wel ergens in de Champions League. Voor mij is participatie pas echt geslaagd als het al begint in de conceptuele fase, wanneer we nadenken over de interessante onderwerpen en de verhalen die ertoe doen."

"Toen ik in de museale sector kwam, liep die erg achter op de maatschappelijke ontwikkelingen. Dat gat hebben we de voorbije jaren gedicht"

Als schoolvoorbeeld van échte participatie, verwijst Carmen Willems naar De Trappen, de nieuwe jongerenwerking van KMSKA. Die trappen mag je letterlijk nemen als de verbinding tussen het museum en de straten van de stad Antwerpen. Twee projectmedewerkers, Ali Abdi Aynaanshe en Youssef Lamrabat, nodigen jongeren uit kwetsbare situaties uit om het museum te ontdekken. Vaak gaat er een heel nieuwe wereld open, soms wordt er een zaadje geplant en gaan die jonge mensen creatief aan de slag. "Tweemaal per jaar zijn er toonmomenten waarop het KMSKA laat zien wat die jongeren hebben bereikt. Op zo'n moment loop het museum extra vol met een divers en nieuw publiek. Daar word ik intens gelukkig van."

Wij zijn en tonen erfgoed

Ligt een nieuwe kijk op cultureel ondernemerschap aan de basis van de aanstekelijke omslag binnen de museumwereld? "Toen ik in de museale sector kwam, liep die erg achter op de maatschappelijke ontwikkelingen. Dat gat hebben we de voorbije jaren gedicht. Voorlopers in die inhaalbeweging waren de podiumkunsten. Van nature zijn musea instituten met een minder flexibele programmatie (lees: praktisch complexer, duurder en meer tijdrovend), maar je hoort me niet klagen: snelheid alleen is niet zaligmakend, het bewaken en bewaren van tradities is ook belangrijk. Wij zijn en wij tonen erfgoed dat vertelt wie wij zijn en van waar wij komen. De collectie van het KMSKA toont aan hoe belangrijk deze regio geweest is door de geschiedenis heen. Hoe deze regio zich heeft kunnen handhaven. Hoeveel contacten er geweest zijn met andere culturen en hoe die impact hadden op onze cultuur. Dat zit heel mooi verweven in onze collectiepresentatie die daarmee de bezoeker een beter begrip bijbrengt van de maatschappij anno nu. We proberen onze collectie op heel veel punten te actualiseren, vandaar dat we graag samenwerken met hedendaagse kunstenaars uit diverse disciplines om onze verhalen op verschillende manieren te kunnen vertellen."

Over hedendaagse artiesten gesproken: "Discussiepunt in bepaalde kringen naar aanleiding van de opening was of we hier wel eigentijdse kunstenaars een plek konden geven, naast de moderne en oude meesters. Voor mij was dat een evidentie. Iedereen merkt trouwens dat die combinatie hier goed werken en de bezoekers prikkelen. Het volstaat niet langer om enkele topstukken op te hangen en het is oké, het moet veel meer zijn dan dat."

Gunstige evoluties

Cultuurorganisaties zoals Davidsfonds die op zoek zijn naar de juiste weg tussen het bewaren van tradities en het omarmen van vernieuwende formules, kunnen inspiratie putten uit de aanstekelijke vernieuwing die de museumsector kenmerkt. Dat ze reden van bestaan hebben, staat alvast buiten kijf voor Carmen Willems: "Ik vind het belangrijk dat die organisaties er zijn. Soms wordt er wat meewarig over gedaan. Maar laat ons eerlijk zijn, een 'chapeau' is meer op zijn plaats. Davidsfonds en andere cultuurorganisaties bestaan al lang en zijn er in al die tijd in geslaagd zich staande te houden in een maatschappij die verandert – wat bewijst dat ze al die tijd relevant zijn geweest. Ik denk wel dat ze momenteel hetzelfde meemaken als de museale sector indertijd: soms wat achterlopen op maatschappelijke ontwikkelingen waardoor de leden verouderen. De grootste uitdaging is de verjonging van hun publiek, zo niet dreigen er wel problemen. Maar ik zie wel bewegingen en gunstige evoluties bij die verenigingen: ze stellen zichzelf in vraag en onderzoeken goed wat ze wel en niet willen doen."

“Ik denk dat alle cultuurinstellingen en -organisaties lef moeten hebben. En durf. En ambitie en visie”

“Ik denk dat samenwerking met andere culturele actoren voor de hand ligt. Dat doen ze ook wel, maar wellicht kunnen ze nog meer in de diepte werken. Net zoals wij veel meer multidisciplinair en hybride zijn beginnen te werken, denk ik dat de uitdaging voor die verenigingen is om in hun programmatie oog te hebben voor een samenleving die niet langer in hokjes denkt en in hokjes op te delen is. Jongeren zitten zo niet meer in elkaar.”

Die vaststelling hoeft niet droef te moede te stemmen. “Die zoektocht ervaar ik ook in mijn job, en dat is net een heel boeiend facet ervan. Het zal wellicht altijd een zoektocht blijven, want synchroon met de maatschappij blijft ook het doel bewegen. We moeten plaatsmaken voor experimenten, zonder bang te zijn om onderweg af en toe te mislukken. Ik denk dat alle cultuurinstellingen en -organisaties lef moeten hebben. En durf. En ambitie en visie.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***aanstekelijke*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Carmen? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Programmaties komen niet langer zomaar van bovenuit, maar van onderuit tot stand. Dat werkt zowel louterend als stimulerend."

"Als je wil dat je bezoekers je verhaal verder delen, dan is het aan te raden om te werken op de emotionele laag. Met sentimentaliteit heeft dat niets te maken"

“We moeten plaatsmaken voor experimenten, zonder bang te zijn om onderweg af en toe te mislukken. Ik denk dat alle cultuurinstellingen en -organisaties lef moeten hebben. En durf. En ambitie en visie.”

“werkelijk aan alles moet je ervaren dat dit een warme thuis is voor iedereen”

“Het volstaat niet langer om enkele topstukken op te hangen en het is oké, het moet veel meer zijn dan dat.”

Waar sommigen een risico zien, ziet een ondernemer een mogelijkheid. Kansen herkennen en benutten vormt de kern van ondernermerschap, een kracht die van onschatbaar maatschappelijk belang is. Ondernemerschap creëert waarde, niet alleen voor de ondernemer zelf, maar ook voor de samenleving als geheel. Het draagt bij tot economische groei, werkgelegenheid, innovatie en sociale ontwikkeling. Maar de wereld van ondernemerschap is niet altijd even inclusief, en lang niet iedereen krijgt evenveel kansen om zijn potentieel te ontwikkelen.

"Als kind van ondernemers besefte ik dat ik weinig drempels heb ervaren in ondernemerschap"

Lien Warmenbol

- Socioloog
- Staat al meer dan vijftien jaar in de vzw en ondernemerswereld
- Mede-oprichter en bestuurder van Broeilab, leegstandsbeheerder in Vilvoorde
- Oprichter van *#SheDIDIT* en business coach

“Mijn rolmodel? Meisjes van vijftien die nu al ondernemen als pro’s”

Ondanks onze typische bescheidenheid blinkt Vlaanderen uit als een regio van kleine en middelgrote bedrijven. Maar het klassieke beeld van ‘de ondernemer’ – vaak een witte man van middelbare leeftijd – klopt niet meer. Want een op de drie Vlamingen is vandaag van niet-Belgische afkomst. Ondernemer en socioloog Lien Warmenbol breekt met de stereotypen via haar incubator #SheDIDIT. Ze helpt vrouwen met een migratieachtergrond aan het ondernemersroer en tekent zo mee aan het nieuwe gezicht van ondernemerschap in Vlaanderen.

Kleurrijke boeken over diversiteit, kaarsen in de meest originele vormen, zelfs *lipgloss* die tot de Amerikaanse markt reikt. Wie een bezoek brengt aan #SheHub in Antwerpen, wordt niet alleen aangetrokken door de kleurrijke creaties, maar ook door de verhalen erachter. “De producten zijn stuk voor stuk van de hand van vrouwelijke ondernemers met een migratieachtergrond. Vrouwen die vaak een heel parcours achter de rug hebben om te staan waar ze vandaag staan”, vertelt Lien Warmenbol. “Via #SheHub krijgen ze de kans om hun creaties in een fysieke winkel te etaleren. Maar het is met #SheDIDIT dat we dankzij business coaching, netwerking en financiering al voor 750 vrouwen de springplank vormden naar het ondernemerschap.”

Drempels

Oprichtster Lien Warmenbol ademt ondernemerschap. Op haar 27ste lanceerde ze een naaischool, gevolgd door een koffiebar en een co-workingruimte in Vilvoorde. Ze bewandelt daarbij steevast twee paden. “Het sociale pad begon met mijn doctoraat in sociologie, gericht op samenleven in diversiteit. Op het ondernemerspad deelde ik mijn kennis met andere ambitieuze vrouwen, eerst via netwerkorganisatie Markant en nu met #SheDIDIT, speciaal voor meisjes en vrouwen met een migratieachtergrond.”

“Ik heb altijd een divers netwerk gehad. Ik groeide op in Antwerpen en verhuisde na mijn studies naar Vilvoorde. Twee steden rijk aan diversiteit. Maar ik zag veel vrouwen worstelen om hun talenten en ideeën in praktijk te brengen. Bij traditionele organisaties als UNIZO of VOKA voelden ze zich niet thuis. Dat gat in de markt zag ik als een ongelooflijke kans. Als kind van ondernemers besefte ik dat ik weinig drempels heb ervaren in ondernemerschap. Dus ik voelde me nog meer gesterkt om dat voor deze vrouwen te veranderen en een plek te creëren waar ze zich met elkaar kunnen identificeren.”

Rolmodel

Want identificatie of een rolmodel kan een bron van inspiratie zijn en een wegwijzer naar succes. Zeker daar waar diversiteit en representatie nog groeiruimte hebben. “Ondernemerschap wordt in Vlaanderen voldoende gestimuleerd, maar het blijft als vrouw nog een uitdaging om je ergens thuis te voelen. Zeker voor jonge meisjes en

vrouwen met een migratieachtergrond. Op dat vlak vind ik dat het beleid nog te veel aan het stereotiepe beeld van 'de ondernemer' vasthoudt."

"De miljoeneninvesteringen die in ondernemerschap worden gepompt, gaan naar organisaties die zeggen dat 'ze er voor iedereen zijn'. In principe is dat een mooie boodschap. Maar als je merkt dat dat in de praktijk niet werkt, dan moet je het anders aanpakken. Want zelfs als witte vrouw van veertig die ook al wat zaken op haar ondernemerspalmares heeft staan, voel ik me nog altijd niet helemaal thuis op de klassieke nieuwjaarsrecepties. Laat staan dat ik een jonge vrouw of een vrouw met een hoofddoek ben."

"Zelfs als witte vrouw van veertig met een ondernemerspalmares voel ik me niet helemaal thuis op de klassieke nieuwjaarsrecepties"

Dat is waar Warmenbol met #SheDIDIT het verschil maakt. "We focussen op één duidelijke groep en niche en dat maakt ons uniek. We zijn ook een neutrale organisatie: we hebben er geen belang bij om een bepaald advies te geven. Dat wordt geapprecieerd als je kijkt naar onze wachtlijsten."

Moeras van Google

"Hoewel ondernemerschap in Vlaanderen wordt aangemoedigd, schiet de ondersteuning weleens tekort. Er zijn talloze diensten en organisaties voor startende ondernemers, en het internet wemelt van de informatie. Maar dat vormt tegelijkertijd een paradox: hoe meer informatie, hoe onduidelijker het wordt. De overvloed leidt tot fragmentatie en je zakt makkelijk weg in het moeras van Google. Verschillende steden, zoals Antwerpen, schaffen hun fysieke ondernemersloketten af. Je krijgt nog wel digitale ondersteuning, maar een echt gesprek zit er vaak niet meer in. Het is net dat laagdrempelige en neutrale advies dat broodnodig is."

"De impact van goede opvolging is minder meetbaar, maar wel cruciaal als je kijkt naar het aantal faillissementen"

"Ook opvolging verdient meer aandacht. Vergeleken met pre-starters gaat veel minder geld naar ondernemers die al bezig zijn met groeien. Vanuit beleidsoogpunt is dat misschien begrijpelijk, want de overgang van werkloos naar ondernemer is meetbaar. Maar of iemand succesvol is na de start, dat blijft onbekend. De impact van goede opvolging is misschien minder meetbaar, maar wel cruciaal als je kijkt naar het aantal faillissementen."

Drive, passie en talent

Bescheidenheid is in de Vlaamse klei gebakken. "Het is een mooie eigenschap, maar het staat haaks op ondernemen. Bescheidenheid houdt je tegen om jezelf te laten zien en je bedrijf te promoten. Vlamingen zijn vaak kritisch als iemand zich flamboyant gedraagt of vurig praat over zijn zaak, terwijl dat in culturen zoals de Verenigde Staten of Nederland veel normaler of soms een vereiste is om te ondernemen."

"Onze bescheidenheid is een mooie eigenschap, maar het staat haaks op ondernemen"

We moeten die trots voor het ondernemerschap durven te tonen. "Ondernemen is een kans om passie, drive en talent in de praktijk te brengen. Voor sommigen kan dat ook in een job als werknemer, maar als ondernemer heb je de touwtjes in handen en ben je niet afhankelijk van anderen. Dat betekent ook dat het gepaard gaat met risico's en onzekerheden. Vertrouwen hebben is dan essentieel. Bij #SheDIDIT moedigen we niet iedereen blindelings aan om te ondernemen. Soms is de juiste levensfase er

niet, zoals ik ervaarde toen ik mijn naaiatelier begon met een pasgeboren baby. De combinatie met het vele avondwerk was zwaar. Soms wacht je beter even tot er meer rust of stabiliteit in je leven is."

Stimulerende omgeving

"Ik wil graag het beeld doorprikken dat vrouwen van kleur door hun omgeving niet gesteund worden in hun ondernemersambities. Dat hangt sterk af van de culturele en familiale context. Veel vrouwen met Sub-Sahara Afrikaanse roots, bijvoorbeeld, zien ondernemerschap als een normale manier om bij te dragen aan het gezin. In andere culturen ligt het soms anders. Zeker als de ouders geëmigreerd zijn en ze de tweede generatie zijn. Dan willen ze zo veel mogelijk stabiliteit en rust voor hun kinderen omdat ze die zelf gemist hebben. Het summum is dan een vaste job, een auto en een huis."

"Bij #SheDIDIT zien we soms meisjes die hun ambities thuis verbergen. Ik denk bijvoorbeeld aan Alba Pregja uit Albanië, die we hielpen met haar ondernemersdroom. Ze kwam rond haar zestiende naar België en haar ouders wilden niets meer dan stabiliteit voor haar. Ze had een goede baan, maar was niet gelukkig. Ze koesterde de droom om een co-workingplek te openen. Maar omdat ze wist dat haar ouders haar zouden ompraten, deelde ze dat pas met hen nadat ze ontslag had genomen en een huurcontract had getekend. Nu leidt ze met succes Womade in Brussel. En zelfs vandaag vraagt haar vader nog weleens wanneer ze op zoek gaat naar een échte job. Een stimulerende omgeving is nochtans zo belangrijk. Zeker voor vrouwen, die vaak gevoeliger zijn voor de meningen van en de zorg voor anderen. Meer dan mannen die vaak doelgerichter handelen."

Ondernemen op TikTok

Sociale media hebben de deur op de wereld geopend en wakkeren de populariteit van ondernemerschap aan, merkt Warmenbol als ze met jongeren spreekt. "De nieuwe generatie is al heel jong, erg ambitieus. Toen ik in de jaren tachtig en negentig opgroeide, waren een goede job met een grote bedrijfswagen en een goed loon alles. Nu heeft de jonge generatie daar nog weinig interesse in: die verlangt vaak naar meer vrijheid, wil de eigen baas zijn, of houdt op zijn minst een zijproject naast een vaste job aan."

"Dat je pas vanaf achttien mag beginnen met ondernemen past niet meer bij de huidige tijd. Dat is een politiek punt waar ik graag voor wil ijveren. Jongeren, soms nog maar twaalf jaar, zijn bezig met hun eigen projecten en delen die met succes op TikTok. Door ze die eerste ondernemersstappen te ontnemen, dwing je ze tot onofficiële ondernemingen, wat later een vertekend beeld kan geven. Neem bijvoorbeeld Mariama, die op zestienjarige leeftijd een bedrijf startte op naam van haar broer. Twee jaar later zette ze het over op haar naam en financierde met het spaargeld haar rijbewijs en auto. Nu, op negentienjarige leeftijd, maakt ze een omzet van honderdduizend euro met haar lipglossbedrijf en verkoopt ze zelfs in Amerika. Ze is zwart, draagt een hoofddoek en haar succesverhaal is zowel uniek als inspirerend. Dat verdient meer aandacht. Als je mij vraagt wie mijn rolmodel is, dan zijn dat de meisjes die op zo'n jonge leeftijd al ondernemen als professionals."

"Dat je pas vanaf achttien mag ondernemen past niet meer bij de huidige tijd"

Onrealistisch beeld

"Het is belangrijk om die ondernemingszin al op vroege leeftijd te capteren en hen in de juiste richting te sturen. Het is om die reden dat we een specifiek programma aanbieden waarmee we jongeren vanaf vijftien jaar begeleiden. Ze hebben veel rolmodellen op sociale media. Dat is een goede zaak, maar soms is het beeld onrealistisch en laat men uitschijnen dat het erg makkelijk is om snel geld te verdienen. Zo krijgen we geregeld jongeren die met onrealistische verwachtingen zitten. Net daarom is die begeleiding zo essentieel. Wij gidsen hen en geven aan wat al dan niet realistisch is."

Hokjesdenken en meritocratie

Terwijl rolmodellen ontzettend belangrijk zijn om de ondernemerszin aan te wakkeren, is het even belangrijk om mensen op te zoeken die anders denken of andere dingen doen. "**In Vlaanderen hebben we de neiging om in groepen te denken en vast te houden aan hokjesdenken**. In tegenstelling tot een meritocratie als Nederland of Angelsaksische landen, waar individuele prestaties meer erkend worden, denken we hier snel in termen van 'de Marokkanen', 'de Vlamingen', enzovoort."

“Het is heel verrijkend om verschillende referentiekaders te hebben door de diversiteit onder de collega’s”

“Die gereserveerde houding belemmert ons om uit het hokjesdenken te breken. Dat zie je al aan de schoolpoort, waar Vlaamse en Marokkaanse (groot)ouders vaak in aparte groepjes staan, ondanks dat er veel overeenkomsten zijn. Maar ook in de bedrijfswereld, waar de toegang tot financiering voor mensen met een andere culturele achtergrond een aanhoudend obstakel blijft. **Als je wilt investeren of een risico wilt nemen, is de kans groot dat je geneigd bent om iemand te vertrouwen die op jou lijkt**. Nochtans kan één stap van iemand de situatie veranderen en leiden tot meer begrip en doorbreken van stereotypes. Het is zo verrijkend om bij #SheDIDIT verschillende referentiekaders te hebben door de diversiteit onder de collega’s.”

Blik verruimen

Er is een groeiend besef van de noodzaak voor vernieuwende ideeën en diverse input om relevant te blijven in een snel veranderende wereld. “Veel ondernemers streven naar vernieuwing, naar jongere, meer gendergelijke en diverse organisaties. Maar verandering in teams en besturen is niet eenvoudig en vereist inzet van iedereen. Meerdere ‘diverse’ medewerkers tegelijk aannemen kan helpen, zodat ze zich geïntegreerd voelen en vrijuit kunnen bijdragen. Een goed divers personeelsbestand zal vanzelf leiden tot een veranderend aanbod.”

Om relevant te blijven, moet je dus meebewegen met de maatschappij. “Duurzaamheid en diversiteit zijn modewoorden. Maar net als bij duurzaamheid, waar we begonnen met kleine stappen zoals PMD sorteren in de jaren negentig, kan diversiteit ook nog meer groeien door kleine initiatieven. Want verschillende perspectieven verkennen, kan je blik verruimen. Davidsfonds kan daarin als cultuurorganisatie een belangrijke rol spelen door mensen samen te brengen en een open geest aan te nemen. **Want hoe beter je een spiegel van de samenleving bent, hoe meer je zult floreren**.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***ondernemende*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Lien? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Bescheidenheid is in de Vlaamse klei gebakken. Het is een mooie eigenschap, maar het staat haaks op ondernemen."

"Sociale media hebben de deur op de wereld geopend en wakkeren de populariteit van ondernemerschap aan."

“In Vlaanderen hebben we de neiging om in groepen te denken en vast te houden aan hokjesdenken.”

“Als je wilt investeren of een risico wilt nemen, is de kans groot dat je geneigd bent om iemand te vertrouwen die op jou lijkt.”

“Hoe beter je een spiegel van de samenleving bent, hoe meer je zult floreren”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel
een ***begeesterende*** plek

Begeestering is een veelomvattend begrip, maar het verwijst vooral naar het gevoel van passie, opwinding of bevlogenheid dat we ervaren wanneer we ons verdiepen in een bepaalde activiteit of ons inzetten voor een bepaalde zaak. Het motiveert ons om onze doelen te verwezenlijken en een betere versie van onszelf te worden. Begeestering heeft de kracht om mensen te inspireren en nieuwe paden te verkennen.

"Ik ervaar meer positieve energie van het publiek tijdens een lezing voor Davidsfonds dan wanneer mijn tv-programma op antenne gaat"

Arnout Hauben

- Televisiemaker (*Man Bijt Hond, Dwars door de Lage Landen, Interview met de Geschiedenis...*)
- Medeoprichter productiehuis de chinezen

“Navelstaarderij is de dood van begeestering”

Elk baanbrekend idee van een toegewijde wetenschapper, elk ingenieus perspectief van een gedreven kunstenaar, elke gedurfde investering van een bevlogen ondernemer… Allemaal vloeien die voort uit begeestering. Ze vuren intrinsieke motivatie en ongebreidelde creatie aan, ze zijn de motor van onze welvaart. Hoe koesteren we die? En op welke manier kan Davidsfonds daaraan bijdragen? “Vlaanderen is fenomenaal begeesterend”, zegt televisiemaker Arnout Hauben, de begeestering in persoon.

Het ritme van de seizoenen, de cadans van je stappen, een regelmatige ademhaling, alle gedachten op een rij. Het Josaphatpark in Schaarbeek is een van de meest begeesterende plekken in het leven van televisiemaker Arnout Hauben. “Tussen de oude bomen en kronkelende paden kan ik ontsnappen, voel ik de inspiratie opborrelen. Hier gebeurt altijd iets en je komt hier altijd alle soorten mensen tegen. Dit is mijn venster op de wereld”, vertelt hij.

Kruispunt van verhalen

En die wereld begint in Vlaanderen, “een fenomenale plek, ongelooflijk begeesterend”, zegt Hauben. “Doorheen de geschiedenis is Vlaanderen via de Noordzee en de Zwinstreek altijd een reusachtig kruispunt van verhalen geweest. De kruisbestuiving van onze streek heeft enorm rijke, diepe wortels geslagen in de Vlaamse identiteit. **Wie we zijn, waar we vandaan komen, de kansen die we krijgen… Dat komt voort uit onze onuitputtelijke schat aan verhalen.**”

“Openstaan voor mekaar, luisteren naar elkaar en daarvan de schoonheid inzien, is cruciaal om begeestering te koesteren”

Kinderlijke verwondering

Eerst als regisseur bij *Man Bijt Hond*, later in tv-programma's als *Rond de Noordzee* of *Dwars door België* trekt Hauben de wereld in, op zoek naar die schat. Begeestering is de sleutel waarmee hij uit ogenschijnlijk banale situaties schitterende verhalen puurt. "Ik laat op mijn tochten heel veel ruimte aan het toeval. Die spontaniteit biedt het perfecte speelveld om begeestering op te wekken. **Als kind kan iedereen zich verwonderen over 'gewone' dingen, maar onderweg spelen veel mensen die oprechte verwondering kwijt en dat is zonde. Je moet die durven vast te houden**, het is de belangrijkste bron van begeestering."

Nog meer dan op televisie, staat Hauben in het dagelijkse leven open voor de wereld, luistert hij naar mensen en durft hij een praatje te slaan. Klinkt banaal, vertelt hij, maar een begeesterde samenleving begint bij spontane interactie. "Als ik in de rij sta bij de bakker, aan de kassa van een supermarkt, zoek ik altijd contact met lotgenoten. Ik merk dat hoe langer hoe meer mensen daarvan schrikken. Ze voelen zich bijna bedreigd, wakker gemaakt uit de echokamers van hun telefoon. Ik weiger aan die individualisering toe te geven. Bij elke ontmoeting openstaan voor mekaar, luisteren naar mekaar en daarvan de schoonheid inzien, is cruciaal om begeestering te koesteren. Navelstaarderij is haar dood."

"De kracht van Vlaanderen schuilt in haar eeuwenoude begeestering"

"Daarom vind ik niks zo schoon als een lezing geven voor Davidsfonds. Ik ervaar meer positieve energie van het publiek tijdens zo'n lezing dan wanneer mijn tv-programma op antenne gaat. In dat contact met het publiek merk je waar de lach zit, waar je verhaal saai wordt, je voelt de begeestering in de zaal hangen. Het is niet iets afgebakend zoals op tv, waar de begeestering beperkt blijft tot éénrichtingsverkeer."

Van 'hatelijk' naar interessant

"Davidsfonds moet die ontmoetingen koesteren en erop blijven inzetten", gaat Hauben verder, "met een open geest voor de hele samenleving. Want begeestering kan enorm veel verschillende gedaantes aannemen. Het begint bij interesse in mekaar, maar denk ook aan de wiskundeleerkracht die erin slaagt om zijn vak interessant in plaats van 'hatelijk' te maken. Denk aan boeken, aan muziek, aan reizen. **Begeestering kan mensen aansporen om hun grenzen te verleggen, om nieuwe grenzen op te zoeken, om te streven naar een doel, verder dan ze ooit voor mogelijk hielden**. Daarom is het zo belangrijk."

"Veel mensen spelen hun kinderlijke verwondering kwijt, en dat is zonde. Het is de bron van begeestering"

Iedereen kan begeesteren

Hauben herinnert zich hoe zijn grootvader op kerstavond vanop z'n appelsienenkist de middernachtsmis dirigeerde in Ruddervoorde. "Dat was een en al begeestering. Die mensen in het koor zongen niet bijzonder toonvast, maar deden het wel met overgave. Daar en dan maakte begeestering het verschil. Het inspireerde mensen om samen te komen rond een gemeenschappelijke passie en bracht op die manier onderlinge verbondenheid voort. Wie erin slaagt om die begeestering op te wekken, kan zich onderscheiden om anderen te inspireren. En ik geloof dat iedereen dat kan."

Kunst en cultuur als instrumenten

Met boeken, lezingen, reizen en gemotiveerde afdelingen heeft Davidsfonds een groot arsenaal aan mogelijkheden om begeesterende verhalen te vertellen, zegt Hauben, en daarmee een hefboom tot een nog grotere verrijking van Vlaanderen. "Cultuurorganisaties nemen een unieke positie in. Kunst en cultuur zijn enorm krachtige instrumenten om mensen te begeesteren. Davidsfonds slaagt er met haar uitgebreide aanbod al in om die goed te benutten. Alleen: ik heb de indruk dat ze vandaag nog vaak een homogeen nichepubliek bereiken. **Ik denk dat daar nog waardevolle kansen liggen, voor elke cultuurorganisatie: het aanbod zichtbaarder en toegankelijker maken om een breder publiek te betrekken.** Cultuurorganisaties zoals Davidsfonds kunnen een belangrijke rol opnemen en een enorme meerwaarde creëren om onze Vlaamse begeestering nog eeuwen over te dragen."

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***begeesterende*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak…

Ben je het eens met de uitspraken van Leo? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Wie we zijn, waar we vandaan komen, de kansen dat we krijgen… Dat komt voort uit onze onuitputtelijke schat aan verhalen."

"Begeestering kan mensen aansporen om hun grenzen te verleggen, om nieuwe grenzen op te zoeken, om te streven naar een doel, verder dan ze ooit voor mogelijk hielden."

"Ik denk dat daar nog waardevolle kansen liggen, voor elke cultuurorganisatie: het aanbod zichtbaarder en toegankelijker maken om een breder publiek te betrekken."

"Als kind kan iedereen zich verwonderen over 'gewone' dingen, maar onderweg spelen veel mensen die oprechte verwondering kwijt en dat is zonde. Je moet die durven vast te houden."

Inventiviteit vormt de motor van innovatie en groei. Het moedigt vernieuwing aan en helpt om uitdagingen aan te pakken in een snel veranderende wereld. Het is echter ook deze snel veranderende wereld die onze eigen inventiviteit onder druk zet. Nieuwe technologieën zoals artificiële intelligentie (AI) maken ons leven ontegensprekelijk gemakkelijker, maar doordat mensen daarop in toenemende mate gaan vertrouwen, maken ze minder gebruik van hun eigen creatieve vermogen, zoals ook Mieke De Ketelaere beaamt.

"De inventiviteit sijpelt weg uit Vlaanderen. Cultuurorganisaties kunnen die aanwakkeren"

Mieke De Ketelaere

- Burgerlijk ingenieur elektromechanica
- Adjunct-hoogleraar kunstmatige intelligentie bij Vlerick Business School
- Gewezen Director AI bij IMEC
- Auteur van onder andere *Mens versus Machine*
- Voormalig expert AI bij onder andere Microsoft

“Davidsfonds kan de koers van de wereld bepalen”

Nieuwe technologieën overspoelen alle takken van onze samenleving. Leren zwemmen, luidt het devies. Doorheen de geschiedenis heeft Vlaanderen zich altijd primus van de klas getoond, zelfs aanjager van innovatie. Maar vandaag dreigt onze inventiviteit kopje-onder te gaan, waarschuwt Mieke De Ketelaere. Hoe kunnen we het tij keren? En welke reddingsboei kan Davidsfonds toewerpen? “Innovatie vereist maatschappelijk debat. Ik alleen kan dat niet opzetten, Davidsfonds wel”, zegt Mieke De Ketelaere.

In de schaduw van de Sint-Baafskathedraal, tegenover het Geeraard de Duivelsteen, ligt het voormalige Bischoppelijk Seminarie van Gent. De gebrandschilderde ramen, typische gordelbogen en heiligenbeelden hier en daar herinneren aan het religieuze verleden van deze plek. Sinds 2003 huisvest dit historische gebouw de Vlerick Business School. Italian Life, een indrukwekkend werk van Panamarenko, vormt de vloer van het atrium. De samensmelting van historische elementen met de vernieuwde infrastructuur en moderne kunst is compleet. “Een extreem inspirerende plek”, glundert Mieke De Ketelaere. “Vlerick heeft gekozen om heel veel kleur te integreren in het interieur, in tegenstelling tot het grijs, beige en wit dat je vandaag overal ziet. De renovatie hier is echt inspirerend. Ik kan mijn gevoel bij deze plek maar moeilijk in woorden vatten, het geeft keer op keer goesting om aan de slag te gaan.”

Bam! Zo moet het

Er hangt iets in de lucht in de toonaangevende innovatieve universiteit van Vlaanderen. Op deze plek komen het onderwijs en de bedrijvenwereld samen. Hier bouwen vaak jonge, knappe koppen op alle domeinen aan de toekomst van Vlaanderen. “Ja, Vlaanderen is nog altijd een inventieve plek. **Historisch gezien hebben we enorm veel kennis in huis en een heel mooi palmares wat innovatie betreft. Onze opleidingen – van ingenieur tot geneeskunde – behoren tot de beste ter wereld. Onze bedrijven in verschillende sectoren spelen mee op het allerhoogste niveau.**”

Een sterke basis, maar De Ketelaere maakt zich zorgen dat inventief Vlaanderen wankelt. “Het momentum dat Vlaanderen had na het Flanders Technology & Innovation-congres in 1983 was fantastisch. Een groot massa-event waarmee we aan de wereld toonden wat we in onze mars hadden, met een enorme knal: bam! Zo moet het. Ik herinner me dat mijn vader destijds een ‘gewone’ prof was, maar dat er na FTI ineens vertegenwoordigers van grote bedrijven van over de hele wereld thuis over de vloer kwamen om te discussiëren over de toekomst van technologie. Die drive ontbreekt vandaag. Het FTI bestaat nog, maar is versnipperd over vijf regio’s waarbij we Jan en alleman moeten betrekken. Dat is allemaal goed en wel, maar het gaat ten koste van je uitstraling. Het veroorzaakt waarschijnlijk veel geroezemoes, maar niet de knal die een inventieve dynamiek in gang zet. Vlaanderen speelt vandaag te veel de underdog en cijfert zichzelf te veel weg.”

“Ja, Vlaanderen is nog altijd een inventieve plek. Historisch gezien hebben we enorm veel kennis in huis en een heel mooi palmares wat innovatie betreft”

Triple helix

De *triple helix* moet in gang schieten om ons inventief imago te redden, zegt De Ketelaere. De overheid, bedrijven en academische wereld hebben een verantwoordelijkheid om zich te aligneren, want anders kunnen we onze voorsprong snel kwijtraken. “Van welke sectoren ligt de toekomst sowieso in Vlaanderen? Ik kan het niet zeggen. Om Nederland even als voorbeeld te nemen: daar heeft de overheid in overleg met het werkveld recent tien innovatieve lijnen bepaald waarvoor ze willen dat de wereld naar Nederland kijkt. Daar gaan ze de komende jaren vol op inzetten. Of dat slaagt, weet je niet, maar ze hebben tenminste een streefdoel. Vlaanderen moet durven mee te lopen in die race.”

Over inventiviteit en LEGO

De gevolgen van een gebrek aan visie zullen zich laten voelen. Knappe koppen gaan appetijt krijgen om naar andere landen te trekken. Jongeren verliezen hun intrinsieke motivatie zonder een duidelijk punt aan de horizon. “Maar eigenlijk geloof ik dat het wegsijpelen van onze inventiviteit al eerder begint: bij de opvoeding van onze kinderen. Weinig kinderen maken vandaag nog nieuwe dingen met LEGO. Die blokjes zijn tegenwoordig op voorhand zo vormgegeven dat je precies weet wat je moet maken, en ze passen perfect in mekaar zoals op de doos weergegeven. Dat illustreert wat ik bedoel. Onze generatie groeide op met generieke blokken die alles konden worden, dat prikkelde onze verbeelding veel meer. We werden meer gestimuleerd om creatief uit de hoek te komen.”

“**De technologische evolutie maakt ons bovendien extreem lui**, heb ik de indruk. Van bestelapps voor je eten tot gps en ChatGPT. Robots poetsen onze huizen, koken onze soep, schrijven onze mails... We worden enorm afhankelijk van technologie om van alles en nog wat te doen. Technologie neemt ook onzekerheden weg, wat ik niet per se een goede zaak vind. ‘Deze hotelkamer gaan we niet nemen, die ziet er niet goed uit, op naar de volgende’: we laten ons niet meer verrassen door hoe een kamer er zal uitzien of door de weg kwijt te raken... Bovendien gaan mensen relaties opbouwen met technologie, we geven onze robots namen en zijn droevig als ze kapotgaan. We vertrouwen ze blindelings en stellen ons daardoor bloot aan mogelijk manipulatie door die toestellen, die ons vaak beter kennen dan wij onszelf. De multidisciplinariteit is nog iets wat ik verloren zie gaan. Mensen volgen meer en meer gespecialiseerde opleidingen waarbij vaak te weinig over muurtjes gekeken wordt. **We belanden, ook via sociale media, meer en meer in een bubbel van ons eigen gelijk en we missen de nederigheid om een basisvorm van interesse in mekaar te tonen**. Die kernwaarden nederigheid, respect en samenhorigheid zijn volgens mij essentieel om een goede voedingsbodem voor inventiviteit te creëren en daarmee een helder zicht op onze toekomst.”

De enige kritische vraag

De bezorgdheden over de impact van technologie op de samenleving komen niet van de eerste de beste. De Ketelaere zat bij onder andere Microsoft zelf in de mondiale cockpit van AI-ontwikkeling. Ze verliet de *corporate jungle* omdat ze zichzelf geen spiegel meer voor durfde te houden. “De meeste bedrijven denken enkel aan winst, winst en nog eens winst. Zeker AI-bedrijven hebben hun technologiën de laatste tijd veel te snel losgelaten op de wereld. Ze hebben veel te weinig ethische vangrails ingebouwd. Om nog maar te zwijgen over de energieconsumptie van AI: die is dramatisch hoog. Maar dat ga je Google en de andere makers niet horen zeggen, zij ver-

dienen er sloten geld aan. De enige kritische vraag die op dit moment in de samenleving een beetje begint te dagen is 'Oei, dat gebruikt hier mijn data? Kan dat zomaar?'. Grote bedrijven trekken bewust een rookgordijn op rond de werking van die technologie omdat ze weten dat het op sommige vlakken niet helemaal ethisch is. Dat gebrek aan transparantie vergroot stelselmatig de kloof tussen producent en eindgebruiker, waardoor die laatste steeds minder weet wat hij voorgeschoteld krijgt."

"In Snapchat, een populaire communicatieapp onder jongeren, zit nu automatisch een AI-chatbot geïntegreerd die de locatie van haar gebruikers volgt, met haar gebruikers in dialoog gaat en op basis van de inhoud hiervan gebruikers uitdagende filmpjes aanrijkt, tegen alle wetgeving in. Je moet bijna een doctoraat hebben om te begrijpen hoe je die bot uitzet. Tegelijkertijd verzamelt en verkoopt die app alle data van haar gebruikers. Je weet nooit waar dat eindigt. Die nieuwe AI-companions lijken een nieuwe vorm van verslaving te worden onder kwetsbare mensen, jong en oud. Onze creativiteit, inventiviteit en weerbaarheid lijden daaronder. Onlangs was er in ons land een geval van een man die een zelfmoordpoging ondernam na gesprekken met een chatbot. Ik heb geprobeerd om een sensibiliseringscampagne op te zetten via de overheid, Child Focus, Test Aankoop... Alle soorten kanalen heb ik aangesproken om consumenten te beschermen, maar ik ben er niet in geslaagd om het op de agenda te zetten. Op dit moment is er geen debat. Techneuten delen mee, en mensen volgen, dat kan geen innovatie zijn. Ik wil het burgerdebat op gang brengen, maar kan dat niet alleen."

De debatkaravaan

En daar kunnen volgens De Ketelaere cultuurorganisaties zoals Davidsfonds een cruciale rol spelen om de burger te informeren en te beschermen, en zo de toekomst van Vlaanderen vorm te geven. "Heel veel borrelt op vanuit de samenleving. In boeken, lezingen en bijeenkomsten kan Davidsfonds kritische geesten capteren over verschillende disciplines heen. **Davidsfonds heeft via haar lokale afdelingen voelsprieten over heel Vlaanderen. Ze zouden met een 'debatkaravaan' door onze streek kunnen trekken om kritische stemmen aan de man te brengen en zo aan burgerdeliberatie te doen**. Op basis daarvan kan je debatten over maatschappelijk relevante thema's op gang brengen en de conclusies als voedingsstof aan politici en bedrijfsleiders aanreiken om hun keuzes te beïnvloeden. De interessantste lezingen geef ik voor organisaties zoals Davidsfonds. Mensen die je daar bereikt, zijn geïnteresseerd en stellen enorm kritische vragen, maar de impact van zulke lezingen filtert niet door tot de politiek, tot bedrijven, waar ze een verschil kunnen maken. Daar ligt een ultieme kans voor Davidsfonds om maatschappelijke besognes te capteren en uit te schrijven of ergens vast te leggen. Op die manier kunnen we bijdragen aan de richting waarin we willen dat de wereld zich ontwikkelt."

"De interessantste lezingen geef ik voor organisaties zoals Davidsfonds. Mensen die je daar bereikt, zijn geïnteresseerd en stellen enorm kritische vragen, maar de impact van zulke lezingen filtert niet door tot de politiek, tot bedrijven, waar ze een verschil kunnen maken"

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***inventieve*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Mieke? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Historisch gezien hebben we enorm veel kennis in huis en een heel mooi palmares wat innovatie betreft. Onze opleidingen – van ingenieur tot geneeskunde – behoren tot de beste ter wereld. Onze bedrijven in verschillende sectoren spelen mee op het allerhoogste niveau."

"We belanden, ook via sociale media, meer en meer in een bubbel van ons eigen gelijk en we missen de nederigheid om een basisvorm van interesse in mekaar te tonen."

“De technologische evolutie maakt ons extreem lui.”

“Davidsfonds heeft via haar lokale afdelingen voelsprieten over heel Vlaanderen. Ze zouden met een ‘debatkaravaan’ door onze streek kunnen trekken om kritische stemmen aan de man te brengen en zo aan burgerdeliberatie te doen.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel
een ***genereuze*** plek

Vrijgevigheid en bereidheid om iets te doen voor anderen, zonder daarvoor iets terug te verwachten, zijn kwaliteiten die hoog in het vaandel moeten worden gedragen. Generositeit verbindt en versterkt. Zonder genereuze handelingen zou onze maatschappij slechts gedreven worden door egoïsme en eigenbelang. Het overwint verdeeldheid in de samenleving tegen en bevordert solidaireit tussen mensen. Daarnaast draagt het bij tot het aanpakken van maatschappelijke problemen, zoals armoede en ongelijkheid. Een maatschappij heeft er dus alle baat bij om generositeit te stimuleren, bijvoorbeeld door middel van jeugdwerk.

"Door elke week mensen samen te brengen via een netwerk van ouders, lokale besturen en lokale ondernemers creëren we een bindmiddel in onze dorpen"

Lot De Kimpe

- Nationaal voorzitter van KLJ
- Studeerde toegepaste taalkunde en lerarenopleiding
- Zit al sinds haar dertiende lid van KLJ en kreeg generositeit met de paplepel mee

“Alleen al je luisterend oor bieden, is vandaag heel genereus”

Van kleine gebaren tot grotere initiatieven: generositeit vormt de lijm die mensen verbindt en gemeenschappen versterkt. Maar hoe genereus zijn we vandaag nog? “Negatieve berichten domineren het nieuws en vertekenen ons beeld van de wereld. Maar er is veel meer generositeit in onze samenleving dan er wordt erkend.” Lot De Kimpe, nationaal voorzitter van jeugdbeweging KLJ, ademt generositeit en ijvert voor een samenleving waarin genereus zijn meer is dan een optie, maar een levenshouding die je verrijkt.

Ken je dat, zo’n lach die vanuit het hart komt, die de ruimte vult met warmte en anderen onmiddellijk op hun gemak stelt? Met zo’n genereuze lach begroet Lot De Kimpe ons op het hoofdkantoor van KLJ in Leuven. 27 is ze, en ze werd drie jaar geleden nationaal voorzitter van de vierde grootste jeugdbeweging van Vlaanderen, goed voor zo’n 22.000 leden. Zij bepaalt mee de richting van KLJ en is verantwoordelijk voor de aansturing van het 21-koppige team, dat op zijn beurt de meer dan 250 lokale afdelingen laat bloeien.

Boerendorp

“Ik kom uit Zele, een Oost-Vlaams boerendorp”, steekt De Kimpe van wal. Maar van enige negatieve connotatie is geen sprake. Dat ze fier is op dat boerendorp, heeft ongetwijfeld iets te maken met KLJ of languit Katholieke Landelijke Jeugd. “Wij dragen nog altijd dat landelijke karakter in ons. We zijn de stem van kinderen en jongeren op het platteland. En dat doen we al 97 jaar. Maar je hoeft zeker niet van boerenafkomst te zijn. Dat is het terrein van onze zusterbeweging Groene Kring.”

“KLJ draagt nog altijd het landelijke karakter in zich. We zijn de stem van kinderen en jongeren op het platteland”

“Wat KLJ typeert is de zestienpluswerking. Dat betekent dat je lid kunt blijven of worden tot je 35ste, zonder de rol van leiding te moeten opnemen. Dat is anders dan bij andere jeugdbewegingen die met vaste takken werken. In West-Vlaanderen bijvoorbeeld, zijn er heel wat afdelingen met uitsluitend zestienplusgroepen.”

Deuren openen

Het traject van De Kimpe is indrukwekkend: van KLJ-lid, naar leidster bij de lokale afdeling, dan vrijwillig voorzitter voor KLJ Oost-Vlaanderen, een korte stop als pedagogisch medewerker tot nationaal voorzitter op haar 24ste. Generositeit opent deuren, toont het parcours van Lot De Kimpe. "KLJ voelde altijd als een tweede thuis waar ik samen met vrienden veel tijd doorbracht en mezelf volledig kan ontplooien. Het leek destijds een enorme stap, van een kleine lokale groep naar een regionale rol tijdens mijn studies. Maar ik greep de kans en ontdekte een hele nieuwe wereld van mogelijkheden en ondersteuning vanuit de overkoepelende organisatie."

"Na mijn studies kon ik onmiddellijk aan de slag als pedagogisch medewerker bij KLJ en kreeg ik talloze kansen om mijn passie voor het jeugdwerk verder te verkennen. Toen de vorige voorzitter aftrad, was ik vereerd en enthousiast om die rol op me te nemen. Ook die periode was erg spannend, maar ik had al vroeg door dat KLJ een veilige omgeving is waar er ruimte is om te experimenteren."

Bindmiddel in dorpen

In een tijd van toenemende polarisatie is verbinding des te belangrijker. De rol die een jeugdbeweging daarin kan spelen is niet te onderschatten. "We leren kinderen en jongeren om samen te werken en een open blik op de wereld te behouden. Door sociale activiteiten brengen we ook positiviteit en solidariteit in de gemeenschap. De kracht van KLJ, en eigenlijk van elke jeugdbeweging, ligt in de structuur die die biedt. Elke week brengen we mensen samen, en daar hangt een groot netwerk van ouders, lokale besturen en lokale ondernemers aan vast. We creeren een bindmiddel in onze dorpen."

"De kracht van de jeugdbeweging zit hem ook in de persoonlijke betrokkenheid en de mogelijkheid om je vrijwillig in te zetten voor zaken die je belangrijk vindt. Initiatieven zoals benefietlopen of een deelname aan evenementen versterken het lokale netwerk en tonen solidariteit. Het is belangrijk om dat netwerk te ondersteunen en elkaar te helpen, zelfs als dat betekent dat we onze eigen belangen opzij moeten zetten."

Controle loslaten

Want generositeit is niet altijd vanzelfsprekend. "Vooral als je te maken krijgt met regelgeving die dingen moeilijker maakt, zoals in het jeugdwerk. Bijvoorbeeld bij een evenement dat veel organisatie en verantwoordelijkheid vraagt. Lokale besturen benaderen zulke initiatieven vaker als een probleem en als een lijst van fouten dan als een kans om samen te werken en te zorgen voor een bruisend gemeenschapsgevoel. We zien daar wel eens een gebrek aan inlevingsvermogen en realiteitszin bij lokale overheden. Nochtans is het een kans om vrijwilligers en leiding te zien als partners in plaats van onwetende jongeren. **Praten, samenwerken en een luisterend oor bieden, zijn vandaag al een daad van generositeit op zich**."

"Te veel controle en regelgeving kan afstompend werken op genereuze initiatieven"

"Vroeger werd meer in der minne geregeld, terwijl tegenwoordig de nadruk ligt op procedures en controle, vaak gedreven door angst en veiligheidsoverwegingen. Alles moet tot in de puntjes gepland en georganiseerd zijn om niets aan het toeval over te laten. Maar juist in het jeugdwerk is controle loslaten een essentieel onderdeel van de charme ervan. We zien wel wat er gebeurt zonder dat dat onverantwoordelijk is. Dat is waar de ware geest van generositeit tot uiting komt. Controle kan al eens afstompend werken op genereuze initiatieven."

Microniveau

"Soms zijn het net de mensen met de minste middelen die het meest genereus zijn. **Generositeit zit immers in kleine daden op microniveau, waarbij je niet altijd de grootste impact hoeft te hebben op heel Vlaanderen, België of de wereld. Het gaat erom dat je iets doet voor een ander, wat een impact heeft op diens leven of buurt**. Het is het idee van vrijgevigheid en gulheid, waarbij je veel van jezelf geeft: of het nu tijd is, middelen, of iets anders wat je hebt. Je bent bereid te delen zonder iets specifieks terug te verwachten, in de vorm van materiële beloningen bijvoorbeeld. Dat ontbreekt vandaag misschien wat."

Met de paplepel

De Kimpe ademt generositeit en daar zit haar familie ook voor iets tussen. "Vrijgevigheid is altijd een belangrijke waarde geweest in ons gezin. Mijn beide ouders werken in het buitengewoon onderwijs, en vroeger was mijn moeder actief in de Chiro en mijn vader hoofdleider op de speelpleinwerking. Zelfs nu zetten ze zich nog steeds vrijwillig in: mijn moeder voor rouwbegeleiding in het ziekenhuis, mijn vader als schooldirecteur, een functie

waarbij zijn engagement en betrokkenheid tot ver na de schooluren reikt. Mijn ouders zijn altijd een groot voorbeeld geweest en ook mijn oma is trouwens nog altijd vrijwilliger."

"Ik kreeg het als het ware met de paplepel mee, hoewel er nooit een verwachting was dat ik dezelfde weg zou inslaan. Ik kreeg de vrijheid om mijn eigen keuzes te maken en besef dat dat een privilege is. Die ruimte en kansen krijgen, doet heel veel. Ik zie dat de rol van vrijwilliger vandaag onder druk staat. **Het is niet meer vanzelfsprekend om al je tijd in vrijwilligerswerk te steken, vooral omdat jongeren geconfronteerd worden met verschillende verwachtingen en keuzes**. Als jongere zou je je niet te veel vragen hoeven te stellen of het niet beter is om vakantiewerk op te nemen of om te studeren dan je ergens vrijwillig voor in te zetten."

De 'K' in KLJ

Genereus zijn betekent ook dat je de vrijheid van anderen respecteert om anders te zijn, te denken en te geloven. "**De 'K' in KLJ staat voor katholiek en die interpreteren we op een moderne manier. Ze biedt ruimte voor reflectie en bezinning te midden van de drukte van het jong zijn. We streven ernaar om jongeren te helpen nadenken over belangrijke levensvragen en om verschillende vormen van zingeving te verkennen, van een eucharistie bijwonen tot yoga en speelse methoden.**"

"De 'K' in KLJ staat voor katholiek en die interpreteren we op een moderne manier"

"Onlangs hebben we een intern onderzoek uitgevoerd naar die 'K'. Daaruit bleek dat sommige KLJ-leden vinden dat ze conflicteert met ons streven naar inclusie. Ze vrezen dat de katholieke oorsprong mensen zou kunnen uitsluiten, maar dat is allesbehalve onze intentie. We willen juist vasthouden aan de waarden die onze organisatie sterk maken, terwijl we blijven streven naar een inclusieve omgeving. Als we kijken naar etnische diversiteit, moeten we erkennen dat we vandaag niet altijd een afspiegeling zijn van de buurt of dorpen waarin we actief zijn. Toch vinden veel mensen wel een plekje binnen KLJ, afhankelijk van de doelgroep waarmee we werken. Het principe dat KLJ openstaat voor iedereen, is een uitdaging waar we de laatste jaren intensief aan werken. We proberen bruggen te bouwen en outreach-initiatieven te ontwikkelen."

“Een recent initiatief is ons KLJ Connect-project, waarbij we afdelingen aanmoedigen om laagdrempelige ontmoetingsmomenten te organiseren voor doelgroepen die ze minder goed bereiken. Vorig jaar hebben we ongeveer 25 van die projecten opgezet. Onze lokale afdelingen werken dan bijvoorbeeld samen met vluchtelingencentra of organiseren evenementen waar kansarme gezinnen bij betrokken zijn. We zoeken actief samenwerkingen om onze impact te vergroten en zo de gemeenschap te versterken.”

‘Vroeger was het anders’

Wat niet altijd helpt om generositeit in de samenleving te stimuleren, is de berichtgeving in het nieuws. “Negatieve berichten domineren het nieuws en vertekenen ons beeld van de wereld. Maar er is veel meer generositeit in onze samenleving, dan er wordt erkend. Het gevaar daarvan is dat we nog individualistischer worden en ons afsluiten voor wat er echt gaande is.”

“Vroeger was het niet beter, maar anders. En dat vraagt andere manieren om mensen samen te brengen”

“Als ik luister naar verhalen van mensen die ouder zijn, hoor ik wel eens dat ‘het vroeger beter was’ en dat ‘iedereen in de buurt elkaar kende’. Dat is vandaag anders en dat vraagt om nieuwe manieren om mensen samen te brengen. Het internet en sociale media doen dat, maar op een volledig andere manier dan we gewend zijn. We horen elkaar vluchtiger en vaker dan vroeger, maar de coronapandemie heeft ook getoond dat mensen naar meer snakken dan enkel virtueel contact. Ook wij, als jeugdbeweging die zo hard inzet op het behoud van fysiek contact, experimenteren soms met hybride vergaderingen. Het is een nieuwe aanpak die we moeten omarmen, maar het is belangrijk ons ook bewust te blijven dat ze bubbels kan creëren waarin mensen vast komen te zitten.”

Persoonlijke connectie

Persoonlijke connectie en individueel contact is de essentie van gemeenschap en vrijwilligheid. “Dat moeten we blijven koesteren. Toen ik op mijn 22ste vrijwillig voorzitter werd van KLJ Oost-Vlaanderen, was ik voor de verkiezing onzeker over mijn rol en wat ik zou kunnen bijdragen. Gelukkig voelde ik ontzettend veel steun en aanmoediging van zowel medevrijwilligers als professionele krachten, die de moeite en tijd namen om mij te begeleiden en mijn potentieel te zien.”

“Het persoonlijke aspect is wat mensen missen in de massa van de moderne wereld. Mensen willen gezien worden”

“**Zo geloof ik bij het werven of betrekken van vrijwilligers niet in zotte online campagnes, maar wel in de tijd nemen om te luisteren naar mensen, hun talenten te zien en hen te laten voelen dat ze gezien en gewaardeerd worden. Dat is het goud dat je in je handen hebt en waar je met zorg mee moet omgaan**. Dat persoonlijke aspect is wat mensen vaak missen in de massa van de moderne wereld. Ze willen gezien worden en dat betekent je tijd geven en duidelijk maken dat ze niet gewoon een nummertje zijn.”

“Het is ontzettend inspirerend om samen te werken met mensen die zich vrijwillig inzetten voor initiatieven waar ze gepassioneerd over zijn. Hun enthousiasme en motivatie werken aanstekelijk. Ook vandaag ben ik naast mijn job nog op zoek naar vrijwilligerswerk. Voor mij is het een laagdrempelige manier om nieuwe mensen te ontmoeten. Je kan nieuwe dingen proberen zonder dat er iets aan vasthangt. Ik vind daar rust in. En om dan te zien dat je iemand anders helpt… Want dat is natuurlijk waarvoor je het doet: anderen helpen.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***genereuze*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Lot? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"In een tijd van toenemende polarisatie is verbinding des te belangrijker. De rol die jeugdbeweging hierin kan spelen is niet te onderschatten."

"Praten, samenwerken en een luisterend oor bieden, zijn vandaag al een daad van generositeit op zich."

"Generositeit zit in kleine daden op microniveau, waarbij je niet altijd de grootste impact hoeft te hebben op heel Vlaanderen, België of de wereld. Het gaat erom dat je iets doet voor een ander, wat een impact heeft op diens leven of buurt."

“Het is niet meer vanzelfsprekend om al je tijd in vrijwilligerswerk te steken, vooral omdat jongeren geconfronteerd worden met verschillende verwachtingen en keuzes.”

“De ‘K’ in KLJ staat voor katholiek en die interpreteren we op een moderne manier. Ze biedt ruimte voor reflectie en bezinning te midden van de drukte van het jong zijn. We streven ernaar om jongeren te helpen nadenken over belangrijke levensvragen en om verschillende vormen van zingeving te verkennen, van een eucharistie bijwonen tot yoga en speelse methoden.”

“Ik geloof bij het werven of betrekken van vrijwilligers niet in zotte online campagnes. Maar wel in de tijd nemen om te luisteren naar mensen, hun talenten te zien en hen te laten voelen dat ze gezien en gewaardeerd worden. Dat is het goud dat je in je handen hebt en waar je met zorg mee moet omgaan.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***uitbundige*** plek

Een uitbundige plek is een plek vol energie, kleur en levensvreugde. Het is een omgeving waar iedereen zich veilig en vrij voelt om zijn emoties te tonen, waar enthousiasme en creativiteit centraal staan, en waar je het leven echt kunt vieren. Vlaanderen en Brussel verdienen die uitbundigheid: levendige straten, pleinen vol muziek, mensen die met passie en hartstocht in het leven staan. Want een sprankelende omgeving inspireert, verbindt en maakt ons allemaal net wat gelukkiger. Samen bouwen we aan een Vlaanderen dat bruist van plezier en expressie en waar we allemaal op onze eigen manier mogen stralen.

"Het is vreemd dat wij niet elke dag door de straten dansen"

Roosje Pertz

- Leraar Nederlands en IT-coördinator op het kunsthumaniora van het Lemmensinstituut
- Stand-up comedian, MC, podcastmaker
- Finaliste van De Slimste Mens

“Het toilet doorspoelen, hoe leuk is dat?”

Uitbundigheid is zonder remmen dansen met je vrienden. Het is hardop lachen zonder gêne. Het is de armen in de lucht gooien als je team scoort. Maar het is ook beseffen dat we zoveel hebben om uitbundig over te zijn. Comédienne, IT’er en lerares Roosje Pertz beseft dat en koestert elk mooi moment. “Uitbundigheid zie ik als een morele plicht. Ik vind het vreemd dat we met z’n allen niet elke dag door de straten dansen”, zegt ze.

De zwarte en witte tegels trekken een speels damboordpatroon door de gang en kleurrijke lockers zorgen voor extra vrolijkheid. Als de schoolbel klinkt, vult het hele gebouw zich met het uitbundige getater van de leerlingen, hier op het kunsthumaniora van het Lemmensinstituut in Leuven. Vlaanderen kent haar als comédienne – zeker na haar passage in De Slimste Mens – maar hier binnen de schoolmuren is Roosje Pertz lerares Nederlands én IT-coördinator. “Ik hou van IT. Het is iets prachtig en fantastisch”, zegt ze. “Collega’s schrikken wel vaker van mijn enthousiasme over adminconsoles, routers en kabels, maar ik kan daar echt uitbundig blij van worden. Ook van voorzetsels, waar ik vanochtend nog les over heb gegeven. Voorzetsels zijn de hardste werkers in onze grammatica. Mijn leerkracht Nederlands was destijds niet altijd zo enthousiast, maar dat stramien van lesgeven wil ik doorbreken.”

Waw, stromend water!

Want voor Roosje is uitbundigheid een morele plicht in het Vlaanderen van vandaag. “Ik vind het vreemd dat we niet elke dag door de straten dansen van blijheid. Natuurlijk is er keiveel shit gaande in de wereld. Maar voor mij, als vrouw, is er geen betere plek en tijd om te zijn dan hier en nu. We klagen over vanalles en nog wat, en dat hoort erbij. Onze klacht is de motor van de vooruitgang. Maar ondertussen staan we te weinig stil bij hoe cool alles is. Elke ochtend zou je moeten beseffen: ‘waw, ik heb stromend water’. Het toilet doorspoelen, hoe leuk is dat? Het huisvuil wordt netjes opgehaald, dat is toch prachtig?”

“Ik heb dat zelf ingezien toen ik als leerkracht in het volwassenenonderwijs vluchtelingen in de klas had. Mensen die in een vluchtelingenkamp hebben geleefd en van een plaats in de wereld komen waar alles niet zo mooi in elkaar past als hier. Het geluk om hier te mogen leven, maakt het onze plicht om er volledig voor te gaan.”

“Ik kan heel uitbundig zijn over voorzetsels. Het zijn de hardste werkers in onze grammatica.”

“Wat KLJ typeert is de zestienpluswerking. Dat betekent dat je lid kunt blijven of worden tot je 35ste, zonder de rol van leiding te moeten opnemen. Dat is anders dan bij andere jeugdbewegingen die met vaste takken werken. In West-Vlaanderen bijvoorbeeld, zijn er heel wat afdelingen met uitsluitend zestienplusgroepen.”

Pubers lachen het mooist

Uitbundigheid wordt ten onrechte beteugeld, vindt Roosje. “In ons kapitalistische systeem – begrijp me niet verkeerd, dat systeem is het beste voor iedereen – is er maar een beperkte plaats weggelegd voor uitbundigheid. Da’s jammer. We worden van jongs af aan geleerd onze uitbundigheid te kanaliseren. Daarom beleven we echte uitbundigheid alleen in een groep gelijkgestemden waar we ons goed voelen, in een omgeving waar dat past.” Jongeren ervaren die sociaal opgelegde remming nog niet altijd. Als een leerling in de slappe lach uitbarst, wil Roosje dat jonge enthousiasme liever niet in de kiem smoren. “Je zal in heel je leven nooit meer zo hard lachen dan als veertien- tot achttienjarige puber. Dat lachen klinkt zo oprecht en het duurt zo lang. Ik moet die spontane uitbundigheid afstraffen omdat het de les stoort, maar ik wil dat moment niet verpesten. Ik denk: gelukzak, lach je lach, want die verdwijnt later. En ik zeg: mannekes, geniet ervan. Lach!”

Hypnose tegen plankenkoorts

Op de ene plek waar ze haar eigen uitbundigheid echt kan botvieren, voelt ze zich vreemd genoeg geremd: op het podium. “Omdat het telkens een ander podium is, op een andere plek. Op vreemd grondgebied waar het soms aanvoelt alsof uitbundigheid er niet past. Terwijl dat natuurlijk net wel de bedoeling is. Is het wel toegestaan hier uitbundig te zijn? Ik voel die aangeleerde remming soms nog steeds.”

Plankenkoorts had ze ook, tot ze de hulp inriep van een hypnotiseur. “Ik heb beslist om in hypnose te geloven, al is het maar om waar voor mijn geld te krijgen. De hypnosesessie kostte me 250 euro. Ik had dat extra duwtje nodig om mijn angst voor het podium te overwinnen.”

Het grootste compliment

Dat was pas in 2018, toen Roosje 35 jaar was. Ze speelde al langer met het idee maar er was een hersenvliesontsteking nodig om de stap ook daadwerkelijk te zetten. “Ik heb twee weken in het ziekenhuis gelegen. Dat gaf me tijd om eens grondig na te denken. Ben ik goed bezig? Wat wil ik nog doen? Wat heb ik gemist als dit hier fout zou aflopen? Het zou natuurlijk afschuwelijk zijn om mijn kinderen niet te zien opgroeien, maar ik voelde ook: damn, ik

zou nooit comédienne geweest zijn. Mijn man en ik gingen vaak naar comedy kijken en ik had het gevoel dat ik dat ook wel zou kunnen. Mijn moeder zei me toen ik jong was dat ik comédienne moest worden. Of leraar. Nu ben ik het allebei.”

“Ik vind het heel fijn om een zaal vol mensen aan het lachen te brengen. Het is het grootste compliment dat je kan krijgen: iemand die lacht om wat jij zegt. De kick is enorm, maar het is aartsmoeilijk.”

“Wie een gele klever van de mutualiteit op zijn ticket voor een comedyshow kleeft en dat binnenbrengt, zou 15 euro moeten terugkrijgen. Want samen lachen is goed voor de volksgezondheid én de samenhorigheid in onze samenleving. Van samen lachen, worden mensen gelukkig. Er zijn alsmaar minder cafés, minder momenten waarbij mensen samenkomen om zich goed te voelen. Daarom is comedy zo aan het boomen, denk ik.”

Loslaten en dansen

De rol van een organisatie als Davidsfonds is dan ook niet te onderschatten in onze samenleving. “Investeringen in cultuur, en samen plezier beleven en dingen ontdekken, zijn zo belangrijk voor het welzijn van ons allemaal. En zeker voor jongeren.”

“Jeugdbewegingen vervullen een belangrijke taak. Maar ze organiseren alsmaar minder fuiven, terwijl het voor jonge mensen belangrijk is om letterlijk te dansen en los te laten. Je moet moe zijn, je moet pijn hebben in je benen, je moet keihard kunnen lachen met je beste vrienden. Ik vond dat zelf heerlijke momenten: op de happy beats van trance, house en techno fantaseren hoe mijn leven er later zou uitzien. De technologische ontwikkelingen maakten ons hoopvol, cyberspace zou alles veranderen. Spannende vooruitzichten waren dat. Ik vind het jammer dat ik niet meer zo ongeremd uitbundig kan zijn als toen. Op mijn 41ste weet ik te veel, mijn perspectief is te breed geworden. Maar toch probeer ik dat gevoel van toen vast te houden.”

Grijp alle kansen

Haar uitbundigheid vertaalt zich ook in gretigheid. Niet om dingen te hebben, wel om zoveel mogelijk dingen te doen, te weten, te leren. In haar professionele leven was ze al onder meer stewardess, secretaresse, redactiecoordinator, leerkracht, IT-coördinator en uiteraard comédienne. “Ik ben dingen beu zodra ik ze kan”, lacht Roosje. “Neen hoor, ik wil gewoon zoveel mogelijk dingen doen. Als je hier in Vlaanderen opgroeit, biedt het leven je die kansen. Dus moet je ze grijpen. Als ik hier op school een computer installeer, dan moet ik het land instellen. België staat voorgeprogrammeerd, dus bovenaan in het lijstje. Daaronder staat Afghanistan. Terwijl ik als vrouw in België een computer aan het installeren ben, mogen vrouwen in Afghanistan nog niet eens denken aan een computer. Nog eens: geeft dat ons niet allemaal de plicht de kansen te grijpen die we hier hebben?”

Een beetje vriendelijkheid

Hoe kan je zelf meer uitbundig in het leven staan? En hoe brengen we met z’n allen meer uitbundigheid in Vlaanderen? Daar heeft Roosje haar remedie voor. “Begin met de positieve dingen te benoemen. Voel je het kriebelen? Waar word je blij van? Welke mooie dingen zie je? Spreek dat uit. Bijvoorbeeld, als ik door de stad loop, kijk ik naar boven. Naar de gevels van de huizen die er mooi bijstaan, en daar geniet ik van. Dat kost geen tijd of zo. Ik snap best dat we tussen 9 en 17 uur moeten vergaren, maar we moeten ook genieten en benoemen. Laat jezelf blij zijn en voel je er niet schuldig over. Wees vriendelijk, gewoon op straat tegen mensen. Wees lief. Dan volgt uitbundigheid ook wel.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***uitbundige*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Roosje? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Het geluk om hier te mogen leven, maakt het onze morele plicht om uitbundig te zijn"

"Investeringen in cultuur zijn cruciaal voor het welzijn van iedereen. En vooral van jongeren"

“In onze samenleving is er maar weinig plek voor uitbundigheid”

“Cultuurbeleving zou (deels) terugbetaald moeten worden door mutualiteiten”

“Op mijn 41ste weet ik te veel. Mijn perspectief is te breed geworden om even ongeremd uitbundig te zijn als vroeger”

“Als je in Vlaanderen opgroeit, biedt het leven je kansen die je móét grijpen”

“Het is vreemd dat we niet met z’n allen elke dag door de straten dansen van blijheid”

“Er zijn alsmaar minder momenten waarbij mensen samenkomen om zich goed te voelen”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel
een ***enthousiaste*** plek

Met enthousiasme alleen al kan je heel ver komen. Het stimuleert om actie te ondernemen, je doelen te bereiken en nieuwe ideeën te verkennen. Zoals het gezegde luidt: waar een wil is, is een weg. Daarnaast is enthousiasme besmettelijk en kan het positivisme en optimisme aanwakkeren. Het draagt daarom ook bij tot een gevoel van verbondenheid in onze samenleving. Enthousiaste mensen die samenkomen en zich verbonden voelen met elkaar is een onmiskenbare kracht, die we zoveel mogelijk moeten stimuleren.

"Door elke week mensen samen te brengen via een netwerk van ouders, lokale besturen en lokale ondernemers creëren we een bindmiddel in onze dorpen"

Christophe Vandegoor

- Sporza-journalist
- Radiostem
- Auteur
- Socioloog

“Toegankelijkheid is inherent aan cultuur”

De wielersport is Vlaams cultureel erfgoed. Tijdens de Ronde van Vlaanderen staat de tijd in ons gewest even stil. Op geen enkel ander moment viert ons collectief enthousiasme zo’n hoogtij. Een namiddag lang lijken alle drempels weg te vallen, plots wordt iedereen toeschouwer. Vanwaar komt die verenigende, enthousiasmerende kracht van het wielrennen? En welke lessen kan Davidsfonds daaruit trekken? “Je moet mensen doen dromen”, overschouwt Sporza-journalist Christophe Vandegoor.

De wielerwedstrijd Dwars Door het Hageland passeert elk jaar aan de voet van de Maagdentoren hier in Scherpenheuvel-Zichem. Wout Van Aert, Mathieu Van der Poel, Tom Boonen en andere goden op een fiets denderden al over deze gravelstroken, pal in de achtertuin van Christophe Vandegoor. “Gravelstroken zijn de nieuwe favoriete wegen van de wielerliefhebber”, vertelt hij. “In navolging van Parijs-Roubaix introduceren meer en meer wedstrijdorganisatoren de stroken met los grind in hun parcours. De populariteit van gravel valt te verklaren door de spektakelwaarde die het biedt. Favorieten voor de zege kunnen zomaar lekrijden, waardoor het koersverloop een onverwachte wending krijgt. Het opwaaiende stof van de kleine steentjes zorgt voor heroische beelden, hun scherpe kantjes voor unieke verhalen. En hoe meer, hoe liever, want daar leeft de sport van.”

Geschiedenis schrijven

Maar hoezeer Dwars Door het Hageland of andere ‘kleinere’ koersen hun best ook doen om de spektakelwaarde op te drijven, nooit zullen ze het buitengewone effect van een Ronde van Vlaanderen of Parijs-Roubaix op onze samenleving evenaren. “**Die monumentale wedstrijden, dat is wanneer mensen samenkomen. Er gaat een soort onbeschrijfbare aantrekkingskracht van uit**, voortgebracht door een ideaalbeeld van het allergrootste. Je voelt op die momenten dat je iets gigantisch meemaakt. Je merkt het aan de coureurs zelf ook: veel toppers slaan de kleinere koersen over en leven enkel toe naar die monumenten. Daar gaat het om, daar wordt heroïsche strijd geleverd en geschiedenis geschreven op iconische plekken als de Oude Kwaremont en de Paterberg. Buitenlandse coureurs die voor het eerst in Vlaanderen aantreden spreken van kippenvel door het enorme enthousiasme, de uitgelaten sfeer. Dat maak je alleen maar hier mee – en bij de Tour de France.”

Elke generatie haar helden

Het is een cliché, maar wielrennen maakt gewoonweg deel uit van de Vlaamse cultuur, vervolgt Vandegoor. “Italië staat bekend als een wielergek land. Bij de start van Milaan-Sanremo, ook een wielermonument, komen tientallen mensen naar de start om een glimp van de renners op te vangen. Als je dat vergelijkt met Vlaanderen: aan de

start van de Ronde van Vlaanderen verdringen tienduizenden mensen elkaar om de renners aan te moedigen, en we zijn ocharm zo'n kleine regio. Bij Sporza merken we dat ook aan de kijkcijfers. Een 'kleine' koers haalt bij ons snel 200.000 kijkers, bij eender welke andere sport – op voetbal na – moet je hemel en aarde bewegen om dat aantal te bereiken. 'De koers kijken', het hoort erbij."

"De beste artiesten van deze wereld vullen onze festivals, de nieuwste kaskrakers onze filmzalen. Hoewel ze ook een massa mensen op de been brengen, hebben die evenementen nooit de sociale impact die een Ronde van Vlaanderen teweegbrengt"

De beste artiesten van deze wereld vullen onze festivals, de nieuwste kaskrakers onze filmzalen. Hoewel ze ook een massa mensen op de been brengen, hebben die evenementen nooit de sociale impact die een Ronde van Vlaanderen teweegbrengt. "De identificatie van mensen met hun helden vind je in elke tak van onze cultuur terug. Sport is sowieso een grote bron van helden, maar het wielrennen heeft in Vlaanderen nog meer troeven: haar rijke geschiedenis, de bereikbaarheid van die helden en de belevingswaarde van de sport", verklaart Vandegoor. "Doorheen de geschiedenis van het wielrennen hebben 'onze' renners altijd aan de top gestaan. Denk aan Van Looy, Merckx, De Vlaeminck, Vanderaarden, Planckaert, Museeuw, Van Petegem, Vandenbroucke, Boonen... Elke generatie heeft haar helden gekend. Vandaag heten die helden Van Aert en Evenepoel. Hun verhalen worden overgeleverd van generatie op generatie en groeien uit tot legendes."

Zweet proeven

De kracht van die wielerhelden schuilt in hun bereikbaarheid, in tegenstelling tot helden uit andere sport- en cultuurtakken. "Ronaldo, Messi of Brad Pitt zijn onmogelijk te benaderen. Maar als je naar de Ronde van Vlaanderen gaat, raak je tot vlakbij Van Aert. Je kan zijn zweet proeven, z'n fiets horen kraken. Op de Paterberg en de Oude Kwaremont leef je mee met die mannen. Bovendien kan elke wielerliefhebber op elk moment diezelfde beklimmingen op fietsen en voelen wat het is. Je kan zelf beleven wat je helden doormaken. Tijdens de Ronde voor Wielertoeristen, de dag voor de Ronde, rijden tienduizenden liefhebbers het parcours af. In andere sporten bestaat dat niet. Eens een balletje trappen op Wembley? Onmogelijk. Die 'aanrakingskracht' is inherent aan wielrennen, voortgebracht door haar ontstaan vanuit 'het gewone volk', van onderuit. **In wielertoeristengroepen fietst al jaar en dag de dokter samen met de loodgieter en de advocaat met de timmerman**. Grenzen vallen weg als je op een fiets zit. Die toegankelijkheid vertaalt zich naar dat massale publiek, dat gevoel keert terug bij de toeschouwers."

"Ik heb ooit een onderzoek gedaan naar het jeugdwielrennen. Dat wegvallen van die sociale grenzen kwam daar ook uit voort. Kinderen uit lagere sociale klassen krijgen van pa de duurste koersfiets omdat pa hoopt dat zoonlief de nieuwe Museeuw wordt. Koersen dient op dat moment een statusverheffend doel, als maatschappelijke ladder waarlangs je kan opklimmen. Het doet mensen dromen."

"Met het oog op de toekomst moet je je aanpassen aan de tijdsgeest"

Terug naar de basis

En de laatste jaren wint de sport alleen maar aan populariteit. Fietsenwinkels draaien als nooit tevoren, opleidingen tot fietshersteller puilen uit en bedrijfsleiders netwerken massaal op de fiets. Ondanks dat succes moet ook het wielrennen actief aanknoping blijven zoeken bij nieuwe doelpublieken zoals de jeugd, vertelt Vandegoor. Sporza biedt haar koersen – en alle andere content – daarom op steeds meer verschillende manieren aan: via sociale media, in spelvorm, in podcasts... "Met het oog op de toekomst moet je je aanpassen aan de tijdsgeest. Dat geldt voor elke onderneming. Ook cultuurorganisaties

die literatuur en dergelijke aan de man willen brengen, moeten dat doen op maat van hun toekomstige cliënteel. Dat is niet makkelijk, zeker niet voor zaken die tegenwoordig moeilijker over de toonbank gaan zoals boeken. Maar ik denk dat een organisatie als Davidsfonds het antwoord misschien wel kan vinden in het wielrennen. Davidsfonds is een ledenorganisatie, met veel lokale afdelingen, waarop het steunt en waaruit het groeit. **Net zoals de Vlaamse liefde voor het wielrennen ontstaan is van onderuit, rekent ook een Davidsfonds op haar lokale afdelingen als basis. Wil je mensen enthousiast maken? Dan moet je weten waar ze enthousiast van worden**. Dus om de juiste koers voor de toekomst te vinden: keer terug naar de mensen en capteer wat vandaag leeft bij de brede bevolking. Pas je aanbod daarop aan, en bouw op die manier verder aan een duurzame toekomst. Toegankelijkheid is inherent aan cultuur, maar hoe je die aanbiedt, vind je door te luisteren. Als cultuurorganisatie moet je dat waarborgen."

"Toegankelijkheid is inherent aan cultuur, maar hoe je die aanbiedt, vind je door te luisteren. Als cultuurorganisatie moet je dat waarborgen"

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***enthousiaste*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Christophe? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Die monumentale wedstrijden, dat is wanneer mensen samenkomen. Er gaat een soort onbeschrijfbare aantrekkingskracht van uit"

"In wielertoeristen-groepen fietst al jaar en dag de dokter samen met de loodgieter en de advocaat met de timmerman. Grenzen vallen weg als je op een fiets zit."

"Net zoals de Vlaamse liefde voor het wielrennen ontstaan is van onderuit, rekent ook een Davidsfonds op haar lokale afdelingen als basis. Wil je mensen enthousiast maken? Dan moet je weten waar ze enthousiast van worden."

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gastvrije*** plek

Echte gastvrijheid begint bij jezelf thuis voelen, geworteld zijn en trots zijn op waar je vandaan komt. Daaruit ontstaat de kracht om anderen met open armen te ontvangen en hen een warm welkom te bieden. Gastvrij zijn betekent niet alleen dat we delen wat Vlaanderen uniek maakt, maar ook oprechte nieuwsgierigheid tonen naar de ander. Het betekent openstaan voor hun verhaal, hun blik op de wereld, en de manieren waarop zij in het leven staan. Zo bouwen we aan een plek waar ontmoeting en uitwisseling centraal en waar iedereen zich gezien, gehoord en thuis voelt. Wie gastvrij is, opent de deur open om zich te verrijken.

"De mens is zwak.
Als we elkaar niet helpen,
gaan we eraan"

Nigel Williams

- Grondlegger stand-upcomedy in Vlaanderen
- Host en initiatiefnemer van Stand-Up Antwerp, een Engelstalige Comedy Club
- Voormalig tv-maker satirisch actualiteitsprogramma Volt op Eén
- Arbeidsmigrant uit Bristol

“We hebben geen andere keuze dan gastvrij zijn. En dan hopen dat het goedkomt”

Zo’n vijftig jaar geleden spoelde Nigel Williams (70) aan op het strand van Oostende. De economische vluchteling uit Bristol stak het kanaal over op zoek naar werk. Dat vond hij, van fabrieksarbeider vervelde Nigel in Vlaanderen tot snedige stand-upcomedian. “Vlaanderen, een gastvrije plek? Goh...”

Een Italiaanse kapper groet de Turkse pizzaiolo aan de overkant. Even verderop schurkt een Syrisch restaurant tegen een Poolse supermarkt aan. De Koerdische bakker trekt zich niks aan van de Bulgaarse slager. En wat kan de Marokkaanse notenwinkel die Aziatische groentenboer schelen. Een Vlaamse broodjeszaak ontvangt Nigerianen aan de lopende band. Met een zekere trots stelt Nigel Williams de Statiestraat in Berchem voor. “Dit is een van de weinige multiculturele plekken van Vlaanderen”, vertelt hij. “Normaal gezien is integratie iets dat je moet forceren, want migrerende mensen volgen de kudde en troepen samen in buurten waar dan een monocultuur ontstaat; het beste voorbeeld zijn Vlamingen in Spanje. Maar hier in Berchem is die samentroeping om de een of andere reden niet gebeurt, hier groeit integratie natuurlijk door de multiculturele mix. Luister maar, iedereen spreekt hier Nederlands, want je weet nooit wie je tegenover je krijgt.”

Goedkope kruiden

Het kan zomaar een gemigreerde Brit zijn. En daar moet je mee opletten. Voor je het weet knikt hij vriendelijk “Goeiedag”. Te midden van al die culturen voelt Nigel zich in z’n sas. “Het is maar hoe je het benadert. Je kan met angst kijken naar ‘het vreemde’ of je kan de rijkdom van andere culturen opsnuiven en ontdekken, het tof vinden! Mijn schoonmoeder, bijvoorbeeld, komt geweldig graag naar Berchem. Hier kan ze kruiden kopen die ze in Pelt niet vindt, de groenten zijn veel verser en veel goedkoper. Zo kan het ook. Maar de perceptie is scheefgetrokken.”

Economische bootvluchtelingen

Dat merkt hij, vertelt Nigel, tijdens zijn zaalshows waarmee hij alle uithoeken van Vlaanderen aandoet. “Het racisme is enorm toegenomen, openlijk zelfs. In mijn shows lach ik daarmee, dan klinkt er regelmatig kritiek in de zaal: ‘Ja maar, die mannen komen hier onze jobs afpakken.’ Ik ben zelf ook een economische bootvluchteling, zeg ik dan. Denk je dat het geld dat ik verdien, jou zou toekomen als ik het niet kreeg? En denk je echt dat ik liever hier woon dan in mijn thuisstad? Waar al mijn vrienden en familie wonen? Waar ik iedereen ken? Natuurlijk ben ik naar hier gekomen om een beter leven te leiden, nogal wiedes. Je vlucht niet weg van alles om een slechter leven te hebben.”

"Dus nee, volgens mij is Vlaanderen geen uitgesproken gastvrije plek. Collectief misschien wel – de wetten, de instellingen, de regels – hoewel je dan ook weer honderden vluchtelingen op straat ziet slapen in de winter. Maar ik geloof niet dat een staat gastvrij kan zijn, ze kan hoogstens een zetje geven. Gastvrijheid is iets heel individueels, een persoonlijke mentaliteit. Het begint met mensen vriendelijk begroeten op straat. Als je dat volhoudt, zal je merken dat ze dat na een tijdje terug beginnen doen. Die kleine gebaren wegen het zwaarst, zijn het begin van een collectieve gastvrijheid, een gastvrije samenleving. Volgens mij hebben wij, mensen, geen andere keuze dan gastvrij zijn, en dan hopen dat het goedkomt. Want de mens is zwak, als we mekaar niet helpen, gaan we eraan. Evolutionair zit die reflex om mekaar te helpen nog altijd in onze hersenen ingebakken. Bij een zondvloed zie je dat, dan maakt het niet uit wie je buur is."

Verouderde tradities

Zo'n andere evolutionaire neiging van mensen is die om afgebakende groepen te vormen en daarbinnen een identiteit te scheppen. Valt dat te rijmen met mekaar helpen, met gastvrijheid? "Een voetbalclub, een schaakclub, Davidsfonds... Allemaal tof! Maar als je niet oppast, helt het over naar 'wij zijn goed, zij zijn slecht', en dan is het niet meer tof. Groepsvorming op die manier – de innergroup versterken door zich af te zetten tegen een outergroup – valt moeilijk te rijmen met gastvrijheid. De noodzaak om zich zo te gedragen, treedt vooral op wanneer een bepaalde groep te zeer een monocultuur vormt binnen een gemeenschap met een andere cultuur. Ik heb bijvoorbeeld een zus die in Spanje woont. Zij leeft verouderde Britse tradities na die in Groot-Brittanië al lang verdwenen zijn. Net zoals bepaalde groepen Marrokkanen hier. Als die familie uit het moderne Marokko op bezoek krijgen, kijken die mensen vreemd op van de tradities die ze hier nog koesteren. Hoe meer geïsoleerd mensen zijn, hoe meer ze die neiging hebben om de identiteit van hun groep te versterken door zich af te zetten tegen andere groepen. Daarom is het belangrijk om individueel gastvrij te zijn voor iedere persoon en een culturele mix te omarmen."

"Moeten we alle Belgen als Leopold bekijken? Generaliseren is totaal idioot"

"De wereld is nu eenmaal multicultureel, dus je moet ermee leren leven. Zondebokken zoeken voor je problemen heeft geen zin. En net daar leeft sociale media van. Dat speelt een enorm grote rol in de haatcultuur van tegenwoordig. 'Het is de schuld van de jongeren, de linksen de rechtsen...', altijd weer een andere groep. Ik word daar zo moe van. We moeten dat echt achter ons laten. Als je ligt te scrollen, lijkt het alsof de wereld op ontploffen staat, en als je buitenkomt hoor je de vogels fluiten."

Words matter

Het thuisland van Nigel stond in de zomer van '24 wel even op ontploffen. Overal te lande vielen extreemrechtse groeperingen 'vreemdelingen' aan nadat een psychisch gestoorde – zwarte – jongeman de drie kleuters Alice, Elsie en Bebe doodstak. "Vreselijk wat daar gebeurde, maar de daden van één geflipte zot zijn geen excuus om 'alle vreemden' en andere culturen zo te bejegenen. Als je dat doortrekt, zijn alle bevolkingsgroepen ter wereld slecht. Moeten we alle Belgen als Leopold bekijken? Generaliseren is totaal idioot. De Britse politici die dat haatklimaat creëren – met leugens, overigens – zijn grote klootzakken. Alles wat je zegt, heeft gevolgen. Vrijheid van meningsuiting komt met een zware verantwoordelijkheid, zeker voor publieke figuren. Zeg wat je wil, maar weet wat het kan teweegbrengen. Words matter."

"Ik ben een kumbaya-mens, maar gastvrijheid is nooit onvoorwaardelijk"

Moet *just* niks

To outstay your welcome is nog zo'n bekend Engels gezegde. Het betekent zoveel als niet langer welkom zijn op de plek waar je tijdelijk verblijft. Is gastvrijheid altijd onvoorwaardelijk? "Ik ben een kumbaya-mens, maar ben ik 100% gastvrij? Dat is niemand. Hoeveel Oekraïners heb jij in huis wonen? Ik geen. Ik vind dat we te veel verwachten van iemand anders voordat we zelf actie ondernemen. 'Ja, ik zal die dakloze of die vluchteling helpen, maar hij moet ook eerst...' Nee. Die mens moet just niks. Altruïsme en gastvrijheid mogen geen wederkerigheid verwachten. Hetzelfde geldt voor doneren aan een goed doel en dan je goede daad in het lang en breed op sociale media uitsmeren. Heb je dan echt geholpen? Misschien, maar het is vooral reclamegeld."

“Goed doen is universeel. Of je nu christelijk bent, moslim, atheïst of Davidsfondser. Het staat in elk boek, het is het basisbeginsel van elke sociale codex. Maar in deze haatdragende tijden kan je gastvrijheid of vriendelijkheid niet opleggen. Of je dat bent, moet iedereen uitmaken voor zichzelf. Je kan als individu alleen maar zeggen: ik ga dat anders doen. Ik, als Davidsfondslid, ga op activiteiten, reizen, evenementen wél gastvrij zijn. Voor iedereen die hier aanklopt. En ik verwacht niks terug. Ik.”

“Een voetbalclub, een schaakclub, Davidsfonds... Allemaal tof! Maar als je niet oppast, helt het over naar ‘wij zijn goed, zij zijn slecht’, en dan is het niet meer tof”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***gastvrije*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Nigel? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Wij, mensen, hebben geen andere keuze dan gastvrij zijn, en dan hopen dat het goedkomt"

"Hoe meer geïsoleerd mensen zijn, hoe meer ze de neiging hebben om de identiteit van hun groep te versterken door zich af te zetten tegen andere groepen"

"Gastvrijheid is iets heel individueels, een persoonlijke mentaliteit"

“De wereld is nu eenmaal multicultureel, dus je moet ermee leren leven”

“We verwachten te veel van een ander voordat we zelf actie ondernemen, om die persoon welkom te heten bijvoorbeeld”

“Gastvrijheid is nooit onvoorwaardelijk”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***toekomstgerichte*** plek

Toekomstgerichtheid is een noodzakelijke voorwaarde om goed voorbereid te zijn op – vaak nog onbekende – veranderingen en de uitdagingen die daarmee gepaard gaan. En aan verandering geen gebrek: de klimaatcrisis, de migratieproblematiek, maatschappelijke spanningen rond integratie… De lijst is lang en verleidt velen ertoe om zich terug te trekken in hun eigen schulp, vaak met een gevoel van machteloosheid en nostaligie naar vroeger, toen alles beter was. Een struisvogel mag tevreden zijn door het hoofd in het zand te steken, als samenleving komen we daar geen stap verder mee. Wat morgen brengt, kunnen we misschien wel raden, maar zekerheid hebben we niet. Het leven en de toekomst volgen een kronkelend pad. Het komt erop aan de veerkracht en de flexibiliteit te ontwikkelen om daarmee om te gaan – als individu, maar zeker ook samen als groep.

"Je moet klaar zijn voor het bekende en onbekende dat op je afkomt, zonder de angst dat je zal dichtklappen"

Kris Opdedrynck

- Gewezen consultant en directeur bij EY
- Gewezen bedrijfsleider familiebedrijf
- Algemeen directeur Davidsfonds

“Davidsfonds zet hefboom op gemeenschapsvorming”

Als een diepe interesse cultuur en ondernemerschap samenkomen in één persoon, dan wel in Kris Opdedrynck. Een geluk, want hem komt de eer toe Davidsfonds de kaap van 150 lentes te laten nemen. Dat betekent: vieren wat geweest is – en daar komt zijn dada voor geschiedenis goed van pas – en kijken hoe de cultuurorganisatie de komende jaren en decennia binnendartelt – wat een geweldig appèl is voor de ondernemer. De vraag hoe wij samen van Vlaanderen en Brussel een toekomstgerichte plek kunnen maken met Davidsfonds, is dan ook gesneden koek voor enkele overpeinzingen en boude gedachtegangen. “Wie zich niet voorbereidt op morgen, kan er moeilijk klaar voor zijn en is gedoemd ten onder te gaan.”

Het is geen toeval dat Davidsfonds enkele jaren geleden besloot te verkassen naar De Hoorn in Leuven. Ook al waren er alternatieve en eveneens aantrekkelijke opties op rustiger plekken die vooral aansporen tot contemplatie, hier in de ‘creatieve hub van Leuven’ is het waar jonge, startende bedrijven hun tenten opslaan. Een inspirerende omgeving die aanzet tot actie, zoveel is zeker, want niets is zo besmettelijk als enthousiasme. Al enkele jaren boetseert Kris met zijn team er met passie en vuur aan de toekomst van Davidsfonds. Hoe die er moet/kan uitzien, is wat wij in deze Schatlas bijeenbrengen. Dat het toekomstplan geen dogmatisch dictaat is, is niet het gevolg van een gebrek aan visie. Integendeel. Maar waar de algemeen directeur rotsvast in gelooft, is in de kracht van ‘gemeenschap maken’. “Dat is onze missie nu, dat was de missie van Davidsfonds bij het prille begin. Betekent dat dat er niets is veranderd? Verre van.”

“Weerbaar zijn voor verandering”, zo vult Kris ‘toekomstgerichtheid’ in. “Het betekent dat je klaar bent voor het bekende én het onbekende dat op je af komt, zonder de stress en de angst dat je zal dichtklappen. Klein addendum: er bestaat ook zoiets als gezonde stress, de spanning die net de dingen in beweging zet – de vuurkracht van de ondernemer.”

Aan toekomstgerichtheid ziet Opdedrynck een praktische en een filosofische kant. “Bij het praktische denk ik aan allerlei maatregelen die je kan nemen om je zo goed mogelijk voor te bereiden op wat kan komen: dat kan gaan over het aanleggen van waterbuffers als je het hebt over de gevolgen van de klimaatcrisis, maar ook over niet-fysieke maatregelen zoals onderzoeken hoe mensen samenwerken, samenleven... als je de sociale cohesie wil versterken. Het gevolg van een toekomstgerichte houding is dat je geen willoos slachtoffer wordt van geprojecteerde doembeelden – en aan dat laatste is er geen gebrek. Wie op die manier denkt en handelt, is een stuk vrijer, want creëert voor zichzelf verschillende opties om om te gaan met het onbekende. Als ik het heb over de filosofische kant van toekomstgerichtheid, denk ik aan nieuwsgierigheid. Wie niet curieus is, stelt geen vragen – laat staan de juiste vragen.”

Nieuwsgierig zijn

Niet alleen individuen, maar ook bedrijven en organisaties, ja ook Davidsfonds, kunnen verlamd geraken door angst voor wat de toekomst in petto heeft. Dat angst een slechte raadgever is, hoeft geen betoog, maar hoe valt te verklaren dat de blik niet ver genoeg vooruit gericht is? "Het is geen zeldzaam fenomeen. Vaak zijn organisaties niet klaar voor morgen, omdat ze te lang enkel en alleen gewerkt hebben aan het op orde stellen van hun zaakjes in het hier en nu. In de meeste gevallen dan nog door blind te herhalen wat ze in het verleden deden. 'Want waarom zou wat gisteren gold, vandaag voor ons niet meer van tel zijn? Waarom zou onze perfect geöliede machine plots haperen?', hoor je dan. Wie zichzelf niet voorbereidt op morgen, kan er moeilijk klaar voor zijn. Ik durf niet zover te gaan om te zeggen dat de maatschappij maakbaar is, maar in alle geval is 'toekomstgericht zijn' dat wel in grote mate. Je doet het door nieuwsgierig te zijn, creatief te zijn, het zogenaamd 'evidente' te bevragen..."

Mededogen

Zonder toekomstgericht denken van de vorige generaties, zou Vlaanderen nooit uitgegroeid zijn tot de welvarende regio die het nu is. Vraag is of we nog steeds die sprankel hebben. Heeft onze samenleving anno nu de nodige weerbaarheid voor verandering? "Drie zaken die we in Vlaanderen – maar ook daarbuiten – in ogenschouw moeten nemen: nieuwsgierigheid, ondernemerschap en wat we verstaan onder het oude, chistelijke woord 'mededogen'. Een samenleving moet deze drie componenten een plek kunnen geven. Lukt dat niet, dan kun je er een punt achter zetten. De drie elementen zijn geen in de grond geheide paaltjes die niet meer kunnen verroeren, maar zijn flexibel met elkaar verbonden en zoeken onder elkaar de ideale balans. Alle drie zijn ze fundamenteel, maar zit de balans verkeerd, dan krijg je een ontwrichte samenleving."

"Plan A voor onze samenleving: wij vormen één gemeenschap met deelgroepen. Geen doelgroepen"

"We leven in een scharniermoment, vooral wat betreft het mededogen. De uitersten van het politieke spectrum zeggen dat ze bezig zijn met mededogen, maar dat zijn woorden in de wind. Let op, ik heb het over mededogen, niet over solidariteit. Of het nu over het sociale gaat of over het identitaire debat, en wat je standpunt ook is, als we als samenleving stappen vooruit willen zetten, gaat mededogen daarin een rol moeten spelen. De centrale vraag is: waar gaan we naartoe? Het – suboptimale – plan B is een samenleving waar er verschillende gemeenschappen en doelgroepen naast elkaar bestaan en zo goed en zo kwaad mogelijk overeen proberen te komen. Daar zitten volgens mij niet bijzonder veel mededogen en toekomst in. Plan A voor mij is: wij vormen één gemeenschap met deelgroepen. Geen doelgroepen. Het is meer dan een kwestie van semantiek: een deelgroep is deel van het geheel, een doelgroep staat apart. Het kernbegrip is daar al mededogen. Kortom, zonder mededogen heb je geen samenleving die klaar zal zijn voor het onverwachte."

Een lappendeken is geen beste organisatiemodel

Wie toekomst zegt, denkt automatisch aan de volgende generaties. Als algemeen directeur van de grootste cultuurvereniging, moet Kris toch vaak nadenken hoe hij vanuit die functie mee het pad kan uitstippelen voor het Vlaanderen van morgen en de samenleving waarin ook zijn twee zonen zullen leven. Hoe ziet dat Vlaanderen er idealiter uit? "Eerst het misschien wel egoïstische deel van het antwoord: ik wil niet dat mijn kinderen in een samenleving leven die vierkant draait en naar mij, naar onze generatie, kijken en zeggen: daar zijn jullie verantwoordelijk voor. Ik wens hen een maatschappij toe die resiliënt is, die hen opties geeft om te kiezen, om vooruit te kijken zonder schrik te hebben voor wat er komt. Alles zal wellicht sneller evolueren en complexer worden dan ten tijde van de generatie van onze ouders. Het zou zonde zijn dat de vrienden uit hun klas na verloop van tijd zouden voelen dat ze er niet meer bijhoren. Omdat ze in een andere gemeenschap horen, en niet meer deel uitmaken van die éne gemeenschap. Omdat ze geen deelgroep meer zijn, maar plots in een doelgroep belanden. Mocht dat gebeuren, dan zou de samenleving kansen missen, want dat zou een teken zijn dat er geen optimale sociale cohesie is. Het lappendeken is een slecht maatschappelijk organisatiemodel. Door als overheid in doelgroepen te denken, cultiveer je een verschil waar er geen zou moeten zijn."

De wereld op zijn kop

"Ik ben ervan overtuigd dat Davidsfonds een belangrijke maatschappelijke bijdrage kan leveren door te ijveren voor één gemeenschap met deelgroepen. Iedere dag, zelfs. Al ligt dat niet voor de hand, want ook onze cultuur-

organisatie staat op dat kantelpunt. Bovendien geven we niet alleen vorm aan onze maatschappij, we worden er ook door gevormd – wat niet betekent dat we op de stroom mee moeten dobberen. Wel is zo dat de omgeving waarin Davidsfonds nu opereert, zich richt op verschillende gemeenschappen met verschillende doelgroepen. En ons wordt de opdracht toebedeeld om vanuit onze Vlaamse en christelijke gemeenschap de hand uit te reiken naar 'de anderen'. Alleen al door zo te denken, versterk je de opdeling tussen wij en zij – dat lappendeken. Ook het subsidiebeleid hangt dat doelgroepdenken aan. En tot op vandaag wordt er op die manier vanuit het beleid in de praktijk wel naar onze organisatie gekeken. Het gekke is dat ons vanuit die denkwijze wordt aangewreven 'discriminerend te zijn, omdat we zouden voorbijgaan aan 'het inherente verschil dat nu eenmaal bestaat tussen jouw gemeenschap en die doelgroepgemeenschap'. Is dat niet de wereld op zijn kop? Dat mensen die uitgaan van een fundamenteel verschil tussen gemeenschappen ons voor de voeten werpen dat we discrimineren, terwijl we daar net aan voorbijgaan omdat we het onderscheid niet relevant vinden? Het is een catch-22 – de ultieme paradox."

Wegbereider voor iets nieuws

"Ik denk dat we altijd kinderen zijn van onze tijd – en toch mogen we de ambitie koesteren om telkens weer de wegbereider te zijn voor iets nieuws"

Op de vraag of elk (bestuurs)lid en elke vrijwilliger van Davidsfonds ook zo denkt over de rol die hun cultuurorganisatie kan spelen in de toekomst van Vlaanderen, antwoordt Kris dat er eigenlijk niets nieuws onder de zon is. "Lees er gerust nog eens de boeken van Lode Wils op na en je zal vaststellen in de beginjaren, van eind negentiende eeuw tot en met de Eerste Wereldoorlog, Davidsfonds aan deelgroependenken doet. De organisatie was niet tégen het nog jonge België of tégen wat dan ook. Het was een emancipatorische beweging gericht op het versterken van de gemeenschap door middel van de culturele soevereiniteit. Het is pas in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog dat in de annalen van Davidsfonds de discussie hoog oploopt rond de vraag of we aan politiek moeten doen, dan wel dat we ons daarvan moeten weghouden."

"De toekomst die vele Vlamingen, en dus ook Davidsfondsers, dertig jaar geleden voor ogen hadden, heeft zich niet gemanifesteerd zoals ze dachten. Nu leven we in een tijd met behoorlijk wat maatschappelijke uitdagingen, ook en vooral rond de integratie van groepen met verschillende culturele achtergronden, het migratiebeleid... Wij zijn in deze geen conservators van het 'museum Vlaanderen', versteend in de tijd. We zijn gangmakers van een dynamisch Vlaanderen dat met respect voor het verleden de toekomst mee vorm geeft. Als we een soevereine cultuurgemeenschap zijn en denken in deelgroepen in plaats van doelgroepen, dan brengt dat rechten, plichten en verwachtingen met zich mee van de grote gemeenschap naar de deelgroepen én omgekeerd. Dat gaat over het respecteren en aanpassen aan de lingua franca van de grote groep: zowel letterijk door dezelfde taal, Nederlands, te spreken. Evengoed gaat het over de grote gemeenschap die oog moet hebben voor de noden van de deelgroepen. Velen verwijten het beleid, de maatschappelijke organisaties, de vakbonden, maar ook onze cultuurvereniging dat ze gefaald hebben. Daar is, in mijn ogen, het toekomstdenken weg. Terug naar het begin van mijn betoog: kan Davidsfonds Vlaanderen veranderen? Ik denk dat we altijd kinderen zijn van onze tijd – en toch mogen we de ambitie koesteren om telkens weer de wegbereider te zijn voor iets nieuws."

Kiemkracht van identiteit

De afgelopen 150 jaar is er heel wat gerealiseerd, mede dankzij Davidsfonds: het Nederlands is onze cultuurtaal, er zijn heel wat culturele centra, Vlaanderen is welvarend, er zijn nog nooit zoveel studenten geweest aan hogescholen en universiteiten... Missie vervuld? "Wellicht niet. Wellicht nooit, maar naar aanleiding van de verjaardag van onze cultuurorganisatie kan het misschien geen kwaad om in gedachten eens een nuloefening te maken. Om van een wit blad te vertrekken en opnieuw uit te tekenen wie we zijn, waar we naartoe willen, wat we willen meenemen uit het verleden... En ik begrijp dat voor wie al vele jaren meedraait als bestuurslid of vrijwilliger, het idee van een dergelijke denkoefening op zich al confronterend is. Wat we in het toekomstdenken rond Davidsfonds zeker niet mogen verliezen is onze ziel. Voor mij maakt de ongelofelijke kiemkracht van identiteit deel uit wie we wezenlijk zijn. Identiteit zegt iets over jezelf, maar maakt ook dat je met anderen verbonden bent. Je hoort ergens bij. De missie van Davidsfonds moet zijn om maatschappelijke krachten te bestrijden die dat willen ondermijnen – vaak in hun eigen voordeel. Het is aan ons om onze identiteit te bewaken."

“Deze Schatlas kan ons helpen om onze impact te vergroten”

Wij zijn geen boekenclub

Net als quasi alle organisaties, worstelt Davidsfonds met een volatiel ledenaantal. De druk om in te zetten op een stijging van het aantal leden, is dan ook groot. “Als we niet opletten, maken we daardoor van onszelf geen deelgroep, maar een doelgroep”, zegt Kris. “Terwijl dat onze essentie, onze reden van bestaan niet is. Davidsfonds is lang vereenzelvigd met de boeken en de uitgeverij – die visie werd verankerd in de toenmalige lidmaatschapsformule. Toen we het verplicht aankopen van boeken loskoppelden van het lidmaatschap, was de vrees groot dat we leden zouden verliezen. Terwijl: wij zijn toch véél méér dan een boekenclub? Het is toch niet zo dat als we geen boeken meer aanbieden – wat we trouwens nog steeds doen – we niets meer zouden doen of niets meer zouden voorstellen? De focus op het aantal leden is groot, dat begrijp ik, maar is ons ledenaantal de enige echte maatstaf om aan gemeenschapsvorming te doen – onze échte missie? Je hebt natuurlijk wel leden nodig, maar vooral ook impact. Je hebt mensen nodig die je kunt bereiken en zo fan worden, Davidsfan. Doe je dat als boekenclub? Nee. Doe je dat door leesbevordering te promoten? Ja. Kun je dat enkel doen met de kostbare inzet van talloze vrijwilligers? Heel zeker.”

“Het aantal leden zou nooit een kritische prestatie-indicator (KPI) mogen zijn van onze impact. Ik stel het even cru: passieve leden – mochten die al bestaan – dragen niet bij tot onze impact. Neem nu ons initiatief Junior Journalist, waar 10.000 jongeren aan deelnemen. Als elk van die jonge mensen al is het maar één broer, zus, opa, oma, vader of moeder... aanspreekt (en dat is weinig), dan is onze impact 20.000. Tel daarbij de klas, de medeleerlingen, de scholen... die betrokken zijn en je merkt dat de impact op gemeenschapvorming gigantisch is. Dát is de hefboom die wij zetten: 700 vrijwilligers die bij Junior Journalist betrokken zijn, creëren een impact bij 20.000 Vlamingen – en dat is een heel, héél voorzichtige inschatting. Ga daar maar eens aan staan, want qua ondernemerschap kan dat wel tellen. Op die manier vormen we een gemeenschap, geen doelgroep: we bereiken een heel diverse groep van jongeren, die elk op hun manier in het Nederlands schrijven over een maatschappelijk relevant thema.”

Schatlas

“Dat is de impact die Davidsfonds kan hebben. Dat is waaraan je ons succes moet meten. Heeft dat met ledenaantal te maken? Eigenlijk niet. Heeft dat te maken met vrijwilligers, inzet en bereik? Alles. Natuurlijk heb je een kritische massa nodig en leden dragen daar fantastisch toe bij, maar durven zeggen dat we geen ledenvereniging zijn, maar een vereniging met leden, dat is wat Davidsfonds kan doen. Daarom is deze Schatlas er – een onvervaard project rond onze authenticiteit. Omdat we onze impact willen vergroten op vijftien vensters. In dit werkboek reiken we vijftien dimensies aan waarop wij als Davidsfonds in Vlaanderen en Brussel het verschil kunnen maken. Zie het gerust als onze inspanningsverbintenis. Door ermee aan de slag te gaan, vormen we al gemeenschap. Los van het resultaat, is een groot deel van onze missie dan dus al geslaagd.”

Wij maken van Vlaanderen & Brussel een ***toekomstgerichte*** plek

We nodigen je uit om verder te schrijven aan deze Schatlas. Duikel memorabele momenten op uit de recente geschiedenis van jouw afdeling, mijmer over persoonlijke ervaringen, deel je droomscenario's voor de warmste cultuurorganisatie, laat je fantasie de vrije teugel en deel je wervelende gedachten. Schrijf, knip, plak...

Ben je het eens met de uitspraken van Kris? Of zie je het toch anders? Hoe gaan jullie om met de uitdagingen rondom dit thema? Geef jullie eigen inzichten hieronder en op de volgende pagina's vorm en geef je afdeling een stem.

"Drie zaken die we in Vlaanderen – maar ook daarbuiten – in ogenschouw moeten nemen: nieuwsgierigheid, ondernemerschap en wat we verstaan onder het oude, chistelijke woord 'mededogen."

"Weerbaar zijn voor verandering, betekent dat je klaar bent voor het bekende én het onbekende dat op je af komt, zonder de stress en de angst dat je zal dichtklappen."

“Dat mensen die uitgaan van een fundamenteel verschil tussen gemeenschappen ons voor de voeten werpen dat we discrimineren, terwijl we daar net aan voorbijgaan omdat we het onderscheid niet relevant vinden? Het is een catch-22 – de ultieme paradox.”

“Wij zijn in deze geen conservators van het ‘museum Vlaanderen’, versteend in de tijd. We zijn gangmakers van een dynamisch Vlaanderen dat met respect voor het verleden de toekomst mee vorm geeft.”

Verantwoordelijke uitgever
Kris Opdedrynck*

Concept en realisatie:
XPAIR Communication en Davidsfonds

Met dank aan:
- De meer dan 300 lokale afdelingen en 16 cultuurregio's van Davidsfonds
- Valerie Vermassen
- Steven Tindemans
- Sophie Bertrand
- Margot Thysens
- Kenneth Emmers
- Philippe Vandendaele
- Kris Opdedrynck

Redactionele bijdragen:
Lisa Kaspers, Daan Paredis en Dirk Remmerie

Eindredactie:
Hanne Reyntiens en Maud Vanmeerhaeghe

Fotografie:
Jan Crab en Thomas De Boever

Vormgeving:
Peter Frison

*handelend in naam van een vennootschap